

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Via de kansel naar de balie

Maleachi 2:17-3:5

Bij het woord 'advent' bevindt ons aller denken zich op de lijn van de tijd. Onze gedachten maken een voorwaartse beweging en snellen de toekomst in, de wederkomst des Heren tegemoet, zoals ook het oude Israël naar voren keek als het zich indachtig maakte dat zijn Messias in aantocht was. Deze denkbevinging langs de baan van de tijd heeft ervoor gezorgd dat wij in ons geloof de geschiedenis hoogschatten en het historisch besef aanwakkeren. „Hoe laat is het op de klok van de wereldgeschiedenis?“, vragen we aan elkaar en om op die vraag bescheid te weten lezen we om zo te zeggen met ons linker oog de krant en met ons rechteroog de bijbel. Zo zijn wij christelijk-historisch, - naar een typering die nog niet zo lang geleden vrij gekomen is.

Toch kan dit voorwaartse denken in een eenzijdigheid ontaarden. De bijbel heeft het over nog een advent van Christus en die is lokaal van aard. Daarbij worden onze gedachten niet heengeleid naar een punt in de tijd maar naar een plaats in de ruimte. „Plotseling zal tot zijn tempel komen de Here die jij zoekt, de Engel des Verbonds die jij begeert...“ De tempel is hier de plaats der verzoening waar de Here in vrede met zijn volk de rust en de zegen van de sabbat wil genieten. Elke kerkdienst heeft als het goed is daar iets van. Zo is advent óók het komen van Christus naar de kerk.

Natuurlijk mogen wij die twee bewegingen die er in het komen van onze Here zitten opgesloten niet tegen elkaar uitspelen. We zullen ze tesamen moeten nemen. Dat levert dan op dat wij elke kerkdienst mogen zien in het perspectief van Christus' wederkomst aan het einde der dagen en dat omgekeerd Christus' grote dag al enigmatische tegenwoordig wordt gesteld in de gemeentelijke samenkomst op de zondag.

We kunnen het verband nog dieper stellen. Met het oog op zijn komen ten gerichte wil de Here éérs de dienst der verzoening instellen

DOOR H. DE JONG AMSTERDAM

opdat zoveel mogelijk mensen aan dat gericht zullen ontkomen. In dit schriftgedeelte komen we een ongeduldig vragen naar de dag des oordeels tegen: „waar is de God van het recht?“ (2:17). De profeet antwoordt daarop dat de Here tot zijn tempel zal komen. Is dat wel een antwoord? Jazeker! Met het oog op het eindgericht gaat de Here zich nog eens opnieuw en nu definitief bemoeien met de verzoeningsdienst. Want Hij wil dat alle mensen behouden worden en tot kennis van de waarheid komen.

Als je daar eens op gaat letten dan is eigenlijk heel Israël's geschiedenis vol van dat komen van de Here naar zijn tempel. Reeds in Abraham's leven is dat aangeduid. De Here riep hem uit Ur der Chaldeen naar Kanaän en in dat Kanaän riep de Here hem weer naar het midden van het land, naar de plaats waar eens de tempel zou staan. „Ga naar het land dat Ik u wijzen zal“, was in Genesis 12 tot de aartsvader gezegd en in Genesis 22 spint God verder aan deze draad en zegt Hij tot hem: „Ga

naar één der bergen van het land die Ik u noemen zal“. Dat wil zeggen: op Moria, de latere tempelberg, bereikte de trektocht van Abraham achter de Here aan zijn eindpunt. Dáár wou God hem hebben, dáárheen ging Hij hem voor. „Uit Oer is hij getogen / ten antwoord op een stem, / die riep hem uit den hoge / op naar Jeruzalem“ (Gez. 3:2).

Deze beweging heeft zich later herhaald in de geschiedenis van het volk uit Abraham gesproten. Het gebeuren van uit- en intocht kreeg in de dagen van David een vervolg toen de ark des Heren in Jeruzalem werd gebracht en de tempel des Heren op Sion werd gebouwd. De beweging die onder Mozes begonnen was kwam pas onder Salomo in de tempel tot rust. Zoals in één van de psalmen staat: „Hij bracht hen naar zijn heilig gebied, naar de berg die zijn rechterhand had verworven“ (Ps. 78:54). In zo'n zin zie je de geschiedenis van Abraham tot Salomo in één penne-streek voor je. Het is één komen (en brengen) van de Here naar zijn tempel.

Het is vooral de Engel des HEREN geweest die Israël naar die plaats der verzoening is voorgegaan. Zo was het al in Mozes' dagen beloofd: „Zie Ik zend een engel voor uw aangezicht om u te bewaren op de weg en om u te brengen naar de plaats die Ik u bereid heb“ (Ex. 23:20). In Maleachi's dagen had zich deze figuur in tweeën gesplitst: een engel-voorbereider, in wie de profeet zichzelf mocht herkennen. Het Nieuwe Testament ziet er de gestalte van Johannes de Doper in, die alle voorgaande profeten in zich samenvatte. Daarnaast onderscheiden we hier de Engel des Verbonds die zelf de naam 'Here' draagt. Hij is de Christus vóór de vleeswording des Woords.

Inhoud

- 1 Drs H. de Jong,
Via de kansel naar de balie
- 2 Drs A. M. van Leeuwen,
Gods Woord laten staan
- 3 Ds A. H. Algra,
Pastorale notities
- 4 Drs W. G. Rietkerk,
Veelstromenland
- 5 Ds M. R. van den Berg,
Bezinning op de ambten
- 6 Ds A. van der Dussen,
29 oktober
- 7 T. Hoekstra, Ex libris
- 8 Prof. dr H. J. Jager,
Een abc van het N.T.: Loon
- 9 Ir. A. W. Biersteker,
Leven... in vertrouwen (2)
- 10 Ds H. Amelink, Te Berde

Maleachi zegt nu dat de engel-profeet de weg bereidt voor de Engel des Verbonds, maar dat dit niet wegneemt dat deze Here toch plotseling komt. Zo'n ongewone verschijning is deze laatste dat alle voorbereiding het element van verrassing niet kan wegnemen. En de engel-profeet en de Engel des Verbonds, zij beiden hebben het trage Israël heengedreven naar de plaats van de rust. Zonder hen zou het volk onderweg verdwaald zijn of verstrikt in de zorgvuldigheden des levens. Daarom heeft Israël deze Bode, in wie God zelf was, liefgekegen. Hij was 'de Here die zij zochten' en 'de Engel des Verbonds die zij begeerden'. Inderdaad is er zonder Christus geen tempeldienst, geen kerkdienst en geen dienst der verzoening. Daarom hebben ook wij Christus zo lief.

Maar is nu Christus' advent in de tempel enkel en alleen evangelie? Of verschijnt Hij hier meer met een zweep van touwtjes in zijn handen om de voorhof schoon te vegen? Zeker is dit laatste óók het geval. En dat komt doordat in Maleachi's dagen zowel het volk als de priesters de verzoeningsdienst in een slordige sleur hadden laten ontaarden. Daarom komt God-in-Christus naar zijn tempel

om deze verzoeningsdienst te herstellen. „Hij zal de zonen van Levi reinigen, Hij zal hen louteren als goud en als zilver, opdat zij de HERE in gerechtigheid offer brengen. Dan zal het offer van Juda en van Jeruzalem de HERE aangenaam zijn als in de dagen van ouds en als in vroegere jaren” (3 : 3, 4). Wie zich tegen deze reiniging verzet wordt door Christus' tempel-advent bedreigd: „wie kan de dag van zijn komst verdragen en wie zal bestaan als Hij verschijnt?” (3 : 2).

Maar als eenmaal de dienst der verzoening hersteld is, dan kan van die gezegende plaats ook een krachtige en duidelijke prediking uitgaan naar de gemeente en via de gemeente naar de wereld. Dan is Christus „een snelle aanklager tegen de tovenaars, tegen de echtbrekers, tegen de meinedigen, tegen hen die het loon van de dagloner drukken, weduwe en wees verdrukken, en de vreemdeling terzijde dringen, maar Mij niet vrezen, zegt de HERE der heerscharen” (3 : 5). Dan kan de kerk strenge tucht oefenen over haar leden en daarin tot een bewaren van de kracht in een verrotte samenleving worden gesteld.

Bij het einde van dit schriftge-deelte (3 : 5) moeten we terugdenken aan het begin (2 : 17). Waar kwamen we vandaan? Van bij de cynische vraag onder de mensen van die tijd: „Waar is de God van het recht?” Zwijgt God misschien bij al het onrecht dat in de wereld geschiedt? Daarop mag de profeet antwoorden: „Zie, Hij komt!” „Ten gerichte?”, - zoals de vertalers als opschrift boven dit stukje hebben gezet? Zeker, 'Hij komt, Hij komt om d' aard te richten', maar - Hij komt via de kerk, met vóór Zich uit het evangelie der verzoening.

Hij werkt heen naar het einde van de wereld, ja, maar Hij werkt éerst heen naar het figuurlijke midden van de wereld, 'de navel der aarde', zoals het geestelijke Jeruzalem bij Ezechiël heet (38 : 12). Tussen Christus' eerste advent van zijn vleeswording en zijn laatste advent op de wolken des hemels heeft de profeet het hier over nóg een advent: die op de zondag, te tien uur en vijf uur, in de regel. Dáár komt Christus naar toe om de verzoeningsdienst in te stellen en zuiver te houden en om van daaruit de wereld onder de genade en onder het oordeel te plaatsen. Zo gaat Christus in op de schreeuw om recht die uit onze wereld omhoog stijgt. Via de kansel naar de balie.

Gods Woord laten staan

Zijn pleidooi voor een plurale kerk sloot ds W. G. Rietkerk in Opbouw van 21 oktober j.l. af met een artikel onder de titel: Pluraliteit en 'klassiek gereformeerd'. Ds Rietkerk karakteriseert dit slotartikel zelf als „een persoonlijke ontboezeming over pro en contra het gereformeerd-zijn”. Daarmee brengt hij de lezer in een lastig parket. In het publiek kritisch reageren op een persoonlijke ontboezeming getuigt over het algemeen niet van fijn gevoel. Omdat ds Rietkerk zijn ontboezeming naar ik aanneem aan de openbaarheid heeft prijsgegeven „tot opbouw van het gereformeerde leven”, stap ik toch maar over dit bezwaar heen. De zaak zelf is een publieke gedachtenwisseling zeker waard.

Bewogenheid

Wie tot zich door laat dringen wat ds Rietkerk schrijft over de gereformeerde traditie, proeft daarin een sterke bewogenheid voor hen die hoe dan ook door de gereformeerde leer gewond zijn. Zo stelt hij bijvoorbeeld vast, als hij zijn gedachten laat gaan over de dubbele uitverkiezing: „Wat een afschuwelijke angsten heeft die leer niet opgeleverd”.

Vanuit zijn bewogenheid voelt ds Rietkerk zich gedrongen om resoluut stelling te nemen tegen wat wel het 'klassiek gereformeerde' is genoemd. Begrijp ik hem goed, dan beluistert ds Rietkerk in deze uitdrukking een soort canonisatie van alles wat gereformeerd heet. Maar is dat nu wel fair? Voor een goed verstaander zijn de intenties die aan deze uitdrukking ten grondslag liggen toch niet onduidelijk? Wie pleit voor het 'klassiek gereformeerde' komt op voor een bewust zich oriënteren aan de eigenlijke drijfveren van de Reformatie. En daar kunnen we toch geen bezwaar tegen maken.

Identiteit

Eén van die drijfveren noemt ds Rietkerk zelf, als hij teruggrijpt op een uitspraak van Luther, die ook de diepste beweeggrond van de gereformeerde Reformatie is geworden: Das Wort Gottes sollen sie stehen lassen - Gods Woord zullen ze laten staan. Wij hebben het niet te zeggen over het Woord van God, dat Woord heeft zeggenschap over ons!

Waar dit uitgangspunt geëerbiedigd wordt, tekent zich wel degelijk zoiets af als een gereformeerde identiteit. Meer toegespitst zie ik die identiteit in een niet aflatend verlangen om Gods Woord in alle opzichten recht te doen. In een huiver om Gods Woord te snel in de rede te vallen, zodat wij de Geest niet uit laten spreken. In een voortdurende waakzaamheid tegen een versimpeling van de bijbelse boodschap. In een diepgeworteld argwaan tegen de rede,

DOOR A. M. VAN LEEUWEN VLAARDINGEN

die van nature geneigd is over het Woord te heersen. In de bereidheid om naar het Woord van God te blijven luisteren, ook wanneer het vragen of zelfs weerstanden bij ons wakker roept.

Bij ds Rietkerk bespeur ik de vrees, dat de bezinning op onze identiteit enkel maar kan leiden tot het zich afzetten tegen andere christenen. Daarom stelt hij: onze identiteit ligt in Christus en in zijn Woord. Daar knoopt hij echter de opmerking aan vast: „Datzelfde geldt wonderlijk genoeg ook van een anglicaan of methodist”. Mij klinkt dat te relativerend.

Onze identiteit is gefundeerd in Christus en in zijn Woord, maar wordt toch óók bepaald door de wijze waarop wij ons opstellen tegenover Christus en de manier waarop wij omgaan met dat Woord. Wat dat laatste betreft zijn er tussen de kerken - helaas - wezenlijke verschillen. Zo heeft, om maar een voorbeeld te noemen, in de methodistische omgang met de Schrift het rationalisme altijd een stevige vinger in de pap gehad.

Toegegeven, de bezinning op eigen identiteit kan uitlopen op een hoogmoedig aanprijzen van eigen, exclusieve waren. Maar de zorg om een eigen identiteit kan heel wel in dienst staan van de worsteling om de katholiciteit van het christendom. Wanneer wij het goede bewaren van wat ons in de gereformeerde traditie is toevertrouwd, kon dat wel eens van waarde zijn voor heel de kerk van Christus. Zo gaat het in het 'sola scriptura' niet om een specialiteit die de Reformatie alleen voor eigen gebruik heeft willen reserveren, maar om een zaak die van fundamenteel belang is voor de gehele kerk.

Dordt

De spits van ds Rietkerks kritiek op het 'klassiek gereformeerde' is gericht op de leer van de dubbele uitverkiezing of predestinatie, zoals die verdedigd is door een man als Gomarus en zoals die beleden wordt in de Dordtse Leerregels.

Wie deze leer vandaag nog onopgeefbaar acht, wordt door ds Rietkerk bij voorbaat in de berm geduwd: „Wij mogen ons gelukkig prijzen dat dit vandaag nauwelijks meer geleerd wordt”. Als oudstudent van de Rijksuniversiteit van Utrecht mag ik hier misschien toch even de stem van professor Van Ruler laten horen, die in het laatste artikel dat hij geschreven heeft o.a. het volgende zegt: „Aan deze waarheid (die van de dubbele predestinatie, AMvL) zou ik geen ogenblik willen komen. Ze is, dunkt mij, de diepste doorgronding van het menselijke bestaan, welke ooit gevonden is. Aan Calvijn en de vaders van Dordrecht komt de eer toe, dat zij de geestelijke moed en kracht hebben opgebracht, deze waarheid tot op de bodem toe uit te spreken en het in haar uit te houden, hoe groot de spanning ook moge zijn, welke zij in de geestelijke existentie aanbrengt” (Theologisch Werk III, p. 104).

Ds Rietkerk wijst de leer van de dubbele uitverkiezing in krachtige bewoordingen van de hand. Vervolgens werpt hij de vraag op, of er dan van verkiezing nog wel sprake kan zijn. Het antwoord luidt: „Jawel, maar de Schrift leert dat dat een handelen is van God in de tijd en ten tweede dat God in dat heilshandelen alle mensen op het oog heeft”. Met het eerste kan ik in zoverre meegaan, dat voor mij vaststaat, dat er in de Schrift over de verkiezing óók gesproken wordt als een handelen Gods in de tijd. Maar het tweede deel van het antwoord roept een vraag bij mij op. Als ds Rietkerk stelt dat uitverkiezing een handelen van God is, dat alle mensen op het oog heeft, wat is dan nog de betekenis van het woord uitverkiezen?

Uit-verkiezen (ek-legomai: zo komen we het in de grondtekst van het Nieuwe Testament regelmatig tegen) betekent, hoe je het ook wendt of keert: uit een bepaalde groep sommigen aannemen en aan anderen voorbijgaan. Ds Rietkerk daarentegen denkt bij het woord uit-verkiezing aan Gods liefde voor alle mensen, die de mens voor de keuze stelt om daar wel of niet op in te gaan. Op deze wijze wordt het wel erg verwarrend om het woord uitverkiezing nog te hand-

haven: het moment van de keuze is uit Gods handelen weggevallen en aan de mens toegevalen.

De vaders van Dordt hebben er rekenschap van willen afleggen, dat onze God „die wil dat alle mensen behouden worden” (1 Tim. 2:4) in zijn heilshandelen toch een verkiezend God is en blijft. Voor ons verstand geeft dat een enorme spanning. Maar die spanning is wel voluit bijbels. Ik noem één voorbeeld. Jezus zelf zegt ter afsluiting van de gelijkenis van het koninklijke bruiloftsmaal: „Want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren” (Matth. 22:14).

Als ds Rietkerk stelt dat de gereformeerde leer van de dubbele uitverkiezing nodig gecorrigeerd moet worden, verwacht de lezer een aanzet daartoe. Maar van correctie is geen sprake. Ds Rietkerk stapt eenvoudig van het onderwerp van de uitverkiezing af en gaat dan over op het spreken over Gods liefde voor alle mensen. Ten aanzien van de uitverkiezing wordt daarmee echter niets beslist. In de vier Schriftplaatsen (Joh. 8:12, 2 Petr. 3:9, 1 Tim. 2:3, 4, Tit. 2:11) die ds Rietkerk citeert wordt met geen woord over de verkiezing gerept.

Wittenberg

Het spreken over verkiezing en verwerping is geen primeur geweest van de synode van Dordrecht in 1618-1619. Wie dit onderwerp aansnijdt, raakt één van de meest gevoelige snaren in het hart van de Reformatie. Dat de predestinatie in het denken van Calvijn een grote rol heeft gespeeld is algemeen bekend. Maar we kunnen nog verder terug gaan: tot op Luther. Zijn debat met Erasmus over de vrije wil draaide in feite om de uitverkiezing. Erasmus ging er van uit dat de mens in principe een neutraal wezen was, dat zelf het vermogen had om te kiezen tussen goed en kwaad. Luther stelde daar tegenover, dat de mens na de zondeval zijn wilsvrijheid heeft verloren: hij kan zich niet meer uit eigen kracht tot het goede wenden. De zekerheid van mijn heil ligt daarom niet in mijn eigen keuze voor God, maar in Gods uitverkiezing. Tegenover het humanisme van Erasmus zet Luther alles op de kaart van Gods predestinatie. Daarbij dienen we dan te bedenken dat Luther zelf zijn boek over de onvrije wil waarin hij Erasmus van antwoord dient altijd heeft beschouwd als één van de twee boeken, die hij van al zijn werken de meest belangrijke achtte. Een bewijs hoe na de uitverkiezing hem aan het hart heeft gelegen. Bij het licht van het kruis van Christus heeft hij dáár zijn troost gezocht.

Door naar vandaag

In de gereformeerde traditie is de-

ze lijn doorgetrokken. Via Calvijn, die ten opzichte van Luther een man van de tweede generatie was, loopt hij naar Dordt. Twee eeuwen na hun ontstaan vervullen de Dordtse Leerregels opnieuw een sleutelrol in de kerkgeschiedenis. Dit belijdenisgeschrift is namelijk wel genoemd het 'Credo van de Afscheiding'. Tegenover de Groninger Richting die leefde uit het vertrouwen dat de mens zelf het goede wel zou kiezen als hij maar op de juiste wijze opgevoed en gevormd werd, zocht de Afscheiding zijn toevlucht in Gods verkiezend welbehagen.

En ook vandaag, in de strijd tegen een modern humanisme dat zich sterk verwant voelt aan Erasmus, kunnen we de belijdenis aangaande Gods verkiezen en verwerpen niet missen. Ook de mens van de 20e eeuw is geen neutraal wezen, aan wie je de keuze tussen goed en kwaad met een gerust hart kunt overlaten. Van nature - als kinderen van een in zonde gevallen Adam - zijn wij geneigd God en onze naaste te haten. Van nature zijn we onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Alleen wanneer wij aan die belijdenis vasthouden, hebben we verweer tegen het humanisme dat zich vandaag sterk maakt.

Dat deze belijdenis, evenals de belijdenis aangaande Gods verkiezen en verwerpen voor allerlei misverstand vatbaar is, zoals ds Rietkerk bij herhaling naar voren brengt, is een ding dat zeker is. Maar ligt daar nu net niet de taak voor de prediking, de catechese en het pastoraat?

Nostalgie

In z'n nieuwste boek, „De kroongetuige” laat Maarten 't Hart de hoofdpersoon, de jonge vrouw Leonie, op 22 sept. naar de kerk gaan. Ze zit in de problemen, daarom gaat ze weer eens. Niet om de preek; meer om het zingen. Het is de Christelijke Gereformeerde Kerk. De naam wordt correct geschreven, wat niet eens vaak gebeurt. „Ik heb, met een brok in mijn keel, alle psalmen meegezongen - gelukkig nog in de oude berijming”. Ik meen iets in die trant ook eens van Wolkers gelezen te hebben en iets dergelijks nog wel van een andere schrijver ook. Bij Wolkers was het een teleurstelling, toen hij eindelijk weer eens naar de kerk ging: men zong uit een nieuwe berijming. Honderden keren wordt geroepen dat de kerk eeuwig en altijd een halve eeuw of langer achterloopt, maar later wordt het haar opeens verweten, dat ze aan vernieuwingen gedaan heeft.

In zijn inleiding op de brief aan de Romeinen zegt Luther dat de predestinatie een sterke wijn is, die niet ieder zomaar kan verdragen. Om 'aan te kunnen' wat Paulus in Romeinen 9 tot en met 11 over Gods vrijmacht verkondigt, moet je eerst door de eerste acht hoofdstukken heen zijn gekropen. Zonder de kennis van het kruis loopt een mens zich op Gods verkiezing stuk. Maar wie onder het kruis is doorgedaan, die zal uit de predestinatie troost putten.

COGMA

(Contactorgaan gereformeerde militairen en alleenstaanden)

Wie WIL ons helpen?

In het verslag dat van de laatste Cogma-reis is gemaakt, lezen we: „Een dringend verzoek van de legerpredikanten aan het Cogma-team was: met een zekere regelmaat lectuur verzamelen voor de jongens in de oefengebieden en in de ziekenhuizen, die telkens juichen als je met een arm volk bladen aankomt. Liefst leuke, frisse „kijkbladen”, o.a. over motoren, auto's, sport, maar ook puzzelboekjes, (ongebruikt), Kuifje, Robbedoes en Het Beste.”

Voorts denken we als Cogma-werkers aan christelijke opinibladen en aan Alpha, Elisabethbode en andere christelijke lectuur. Op deze manier kunnen we aan velen de boodschap van het Evangelie doorgeven.

Enkele tips voor de organisatie:

De geschikte bladen eerst thuis bewaren in een doos en periodiek meenemen naar kerk, jeugdgebouw of ander verzamelpunt. Twee maal per jaar worden de bladen meegenomen op een Cogma-reis. Indien er ergens een behoorlijke partij is opgeslagen, dan behoeft er maar naar het COGMA te worden gebeld en het wordt opgehaald; ongeacht waar vandaan.

Contactadres: H. J. Bosch, Hekselbrink 83 te Enschede, tel. 053-762272.

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA Sr.
MAASSLUIS

We kregen eens een vrouw in de kerk, die me in het portaal vroeg om „the equipment” en ik had een helder moment, zodat ik begreep wat ze bedoelde. Het ging om bijbel en liedboek. Onder 't koffiedrinken na de dienst vertelde ze, dat ze een kwart eeuw tevoren in diezelfde kerk getrouwd was en nadien geëmigreerd, maar ze raakte er niet over uitgepraat hoe alles in onze kerk in die tijd veranderd was. Niet dat zij daar tegen was, maar ze vond het onherkenbaar. Ik zei, dat ik juist de indruk had, dat er bij ons nooit iets veranderd was, maar zij vond de verschillen groot. De emigranten, zei ze, houden krampachtig

alles vast, zoals ze het in de kerk hadden op het moment waarop zij vertrokken.

Zouden we nu maar niet alles bij het oude laten, terwille van de enkele schapen, die na lange dwaalwegen, nog eens weer de oude stal binnenlopen? Iedereen begrijpt, dat dit niet kan. We zouden er een hele jeugd door kwijtraken en bovendien worden oude termen op den duur fossilien; niet onaardig om te zien, maar leven doen ze niet. Het is fijn als iemand terugkeert na jaren van weggeweest, maar is het bekering, terugkeer tot God, of is het nostalgie, een heimwee naar de sfeer van vroeger en de nestgeur? Wie werkelijk terugkeert zal zich niet stoten aan gewijzigde gewoonten of aan een nieuwe vertaling en een nieuw lied. Hem gaat het om de Stem die hem geroepen heeft. Dan is het „nieuwe” geen ergernis. De ergernis kan eerder liggen aan de mensen bij hem in de bank, die hem niet hartelijk de hand gaven.

Veelstromenland

Ds A. M. van Leeuwen heeft in twee artikelen gereageerd op wat ik schreef over de pluraliteit van de kerk en „klassiek-gereformeerd”. Ik ben hem daar dankbaar voor en waardeer zowel vorm als inhoud van zijn artikelen. Dit is mijn reactie op zijn eerste artikel. Boven het artikel in dit nummer heb ik het woord 'veelstromenland' gezet. Met behulp van dat woord, dat ik ook in mijn eerste artikelen bij herhaling gebruikt heb zal ik dit keer nog eens proberen duidelijk te maken wat ik heb bedoeld te zeggen. Dit keer zonder het woord pluraliteit te gebruiken.

Waar het mij om ging is om het ontwerpen van een nieuwe visie op de kerk. Wij komen allen uit een traditie waarin wij bij het nadenken over de kerk automatisch dachten aan die ene landelijke organisatie - of dat éne kerkverband, waarvan wij deel uitmaakten. In de Vrijg. Gereformeerde Kerk leeft nog steeds de gedachte dat er maar één ware kerk bestaat. De Ned. Geref. Kerken hebben zich van die beschouwing losgemaakt, om niet te zeggen bekeerd.

Maar daarmee zijn wij er nog niet. Wat is er bij ons in de plaats gekomen van deze vrijgemaakte zelfbeschouwing?

Ik hoop twee dingen: 1. de visie op de gemeente van Christus als een realiteit die veel wijder en dieper en omvangrijker is dan het eigen verbond van kerken en 2. de visie op de gemeente van Christus als een door Christus begonnen en gedragen beweging. Een beweging, die ingaat op de noden van deze tijd en vindingrijk gebruik maakt van de mogelijkheden van deze tijd.

Beide momenten komen het best tot hun recht in het beeld van het veelstromenland.

Ons land is zelf een delta-gebied. Wij weten dus uit ervaring wat dat is. Als wij bij de Rijn komen gaan wij niet menen dat dat de enige rivierarm is die het water vanuit de Alpen naar de zee stuwt en bovendien weten wij dat dit deltagebied voortdurend in beweging is - in de vorm van deltawerken, opnieuw gevormde rivierarmen en doorgebroken en weer omgelegde dijken.

Deze visie, hopelijk verhelderd door dit beeld van het veelstromenland is aan de ene kant naar mijn mening bevrijdend. Wij behoeven niet krampachtig rond te lopen. Als er een nieuwe gemeente ontstaat, dan is dat niet altijd een ramp. Het kan ook een zegen zijn. Als wij een kerk tegenkomen in een heel oud kerkverband, waar het evangelie gebracht wordt en geloofsgemeenschap beoefend dan is daar een echte verschijningsvorm van het lichaam van Christus. Als er los van enig kerkverband een campingevangelisatiedienst is waar Christus verkondigd wordt, dan is daar een open-

DOOR W. G. RIETKERK UTRECHT

baring van het lichaam van Christus. Als er doelgerichte samenkomen zijn voor het bereiken van kinderen met het evangelie - bijv. het kinderwerk Timotheus - dan is daar de gemeente van Christus in actie, ook al zijn de leden van vele kerken afkomstig. Zo kan ik verdergaan. De Evangelische Alliantie beoogt de vele bewegingen en kerken die op grond van hetzelfde evangelie werkzaam zijn samen te binden door dwarsverbindingen aan te brengen. Niet door samen te smelten.

Nu blijkt dat deze visie - in ieder geval bij ds Van Leeuwen - toch ook wel heel wat vragen oproept. Relativeert dat niet de verschrikking van de verdeeldheid? Stimuleert dat plaatselijke kerken niet om maar een geheel eigen leven te gaan leiden los van de gemeenschap met zusterkerken? En vooral, heb ik mij niet te onkritisch opgesteld tegenover een pluralistische samenleving. Alsof de kerk zich daaraan moest aanpassen... en zo zelf ook haar eenheid verliezen...

Om bij het laatste te beginnen: Ik heb nergens gezegd dat wij ons bij een pluralistische samenleving moesten aanpassen, maar wel meen ik dat wij ongemerkt en ongewild ook zelf iets van die plurale ontwikkeling van de samenleving hebben meegekregen. Dat heb ik niet kritiekloos geconstateerd: ik heb de gevaren ervan aangewezen, precies dezelfde die ds Van Leeuwen in zijn artikel herhaalt. Alleen heb ik ook de kansen ervan genoemd. Ik meen n.l. dat de Geest van God gewerkt heeft dwars door situaties heen die van menselijk standpunt gezien alleen maar op zondige tekortkomingen en verdeeldheid teruggaan. Er heeft zich in de twintigste eeuw in de kerk iets herhaald wat wij ook al in Handelingen 15 :

35-41 lezen, n.l. dat er door een twist tussen Paulus en Barnabas niet maar 3, maar zelfs 4 zendingen erop uittrokken. „Er ontstond verbittering” lezen wij in vs. 39. Daar valt geen goed woord van te zeggen. Maar wonder boven wonder is de uitkomst dit dat er daardoor twee teams van zendingen op uittrokken i.p.v. één! Natuurlijk is dat geen excuus om maar ruzie te zoeken. Wel opent het de ogen voor de vrijmacht van Gods Geest die zelfs aanvankelijk zondige menselijke twisten gebruikt om in grotere veelkleurigheid met zijn werk verder te gaan. Zo zie ik in het ontstaan van de vele bewegingen en vrije groepen een werk van Gods Geest - en ik zie in veel plaatselijke gemeenten van verschillende kerkverbanden de gestalte van Christus.

Het water dat door de rivier heenstroomt dat is de eenheid, maar blijkbaar brak het zich in veel armen uiteen.

Sommigen zijn ontstaan door menselijke gaten. Maar er bleef door Gods genade gezond water heenstromen - anderen zijn organisch gevormd door de werking van het water zelf. Hier raak ik nu de kern van de moeite in alle discussies over de pluriformiteit van de kerk. A. Kuiper heeft hierover geschreven in Gemene Gratie deel III, bladz. 231-245, K. Schilder heeft daarop kritiek geleverd in „De Reformatie”, welke artikelen zijn gebundeld in zijn verzamelde werken „De Kerk”, dl. I, bladz. 48 e.v., 303 e.v. en 384 e.v. Het kernprobleem zit hierop vast dat Kuiper het verschijnsel van de pluriforme kerk vooral positief benaderde - om het in mijn eerder gekozen beeld uit te drukken: hij zag alleen maar hoe het water uit de Alpen op een natuurlijke wijze in veel armen uiteen stroomde. K. Schilder daarentegen zag veel scherper hoe die pluriformiteit vrucht was van menselijk falen en wel moest leiden tot de te veroordelen opvatting van een pluriforme waarheid. Hij had de neiging alléén daarop te letten. De Schrift leert ons naar mijn inzicht dat beide gelijk hadden. Als wij de kerk bezien vanuit Christus dan moeten wij over haar éénheid spreken en is iedere gedachte zelfs aan verdeeldheid te verwerpen met Paulus' woord: is Christus dan gedeeld? (1 Cor. 1:12). Maar als wij de kerk bezien vanuit het werk van de Heilige Geest is zij naar haar aard veelkleurig en pluriform omdat naar het onderwijs van de Schrift in 1 Cor. 12-14 „de werking van de Geest zelf veelkleurig is en niet éénvormig. Hoor maar hoe Paulus in een vast ritme het er inhamert: er is verscheidenheid in genadegaven, er is verscheidenheid in bedieningen, er is verscheidenheid in werkingen! (1 Cor. 12:4-6).

Had Kuiper er geen oog voor dat

veel pluriformiteit veroorzaakt is door menselijk falen? Ja wel: hij schrijft zelfs letterlijk: „de pluriformiteit is historisch op een wijze tot stand gekomen die het eenheidsbesef beledigt”. Alleen die historische oorsprong diskwalificeert bij Kuiper de voortgang niet maar maakte een bijbelse veelkleurigheid mogelijk.

Hoe vreemd die gedachte op het eerste oog ook is, toch is zij wel vanuit de Schrift te ondersteunen (Hand. 15 zie boven). Wat mij hindert bij Kuiper is zijn redeneren vanuit de biologie en vanuit de voorbeelden in de natuur. Dat zou ook mij verweten kunnen worden als ik het voorbeeld van een rivier kies. Ik hoop dat ik dat met de verwijzing naar het werk van de Heilige Geest (o.a. 1 Cor. 12-14, ook al is dit veel te beknopt) heb ondervangen.

Tot slot: terug naar de discussie met Van Leeuwen. Hij zegt: verscheidenheid: ja; pluraliteit: neen. Zijn woordgebruik is meer ontleend aan Kuiper dan het mijne. Ik heb pas na het schrijven van mijn vorige artikelen ontdekt dat Kuiper pluraliteit afwees en pluriformiteit aanpreekt. Ik heb pluralisme afgewezen en pluraliteit aangeprezen. Wie echter beter toeziet merkt dat dit een kwestie van woorden is: ik heb met pluraliteit (zie dikgedrukt boven kolom 2 in 1e artikel: veelkleurigheid) hetzelfde bedoeld als Kuiper met pluriformiteit - en ik wees met de verwerping van pluralisme hetzelfde af als Kuiper met de woord pluraliteit.

Daarmee zijn Van Leeuwen en ik elkaar dicht genaderd.

Dat wij toch met elkaar botsen, moet wel toe te schrijven zijn aan een verschil in beoordeling van wat vandaag in onze kerken gezegd moet worden. Ik ben van mening dat het paradoxaal genoeg zó ligt dat wie zich beijvert voor de eenheid van de kerk en daar altijd maar de nadruk op legden vaak juist haar verdeeldheid bevorderd hebben. Terwijl het juiste schriftuurlijke inzicht in haar verscheidenheid en veelkleurigheid naar ik hoop en bid juist haar ware eenheid bevordert.

Daarom meen ik dat wij op dit moment met dit laatste gediend zijn. Dat zal niet leiden tot een organisatorische eenheid - ook al mag dat gerust - maar het zal wel de ware eenheid versterken en dat is de eenheid van hetzelfde geloof, één doop, één Heer, één God en Vader van allen, die is boven allen, en door allen en in allen. (Ef. 4:5).

Bezinning op de ambten (diensten - 3)

Compleet

Hoe ziet het Nieuwe Testament de verhouding tussen de ambten, of liever: tussen de verschillende diensten? In Hand. 14 : 23 en Tit. 1 : 5 wordt gesproken over de aanstelling van oudsten. Het gaat in beide gevallen over gemeenten die pas ontstaan zijn en waar nog geen ambtelijke structuur aanwezig is. Het valt op, dat in geen van beide gevallen gesproken wordt over het aanstellen van diakenen. In 1 Tim. 3 komen de diakenen wel ter sprake. Het is zinvol ons af te vragen, waarom Titus niet de opdracht kreeg ook diakenen aan te stellen en waarom dat ook niet gebeurde in plaatsen als Lystra, Iconium en Antiochië.

Op die vraag geeft Paulus in Tit. 1 : 5 zelf antwoord. De Willibrord-vertaling heeft hier: ik heb u achtergelaten met de bedoeling, dat ge de organisatie van de kerk zoudt voltooien door in elke stad presbyters aan te stellen. Paulus stelt hier, dat de structuur van een gemeente compleet is, als er ouderlingen zijn aangesteld. Zolang dat nog niet het geval is, ontbreekt er nog iets aan een gemeente. Dan is ze nog niet af. Maar zodra er ouderlingen zijn, ontbreekt er niets meer.

Dat is een belangrijke aanwijzing voor de manier waarop de christelijke gemeente georganiseerd behoort te worden. In de loop van de kerkgeschiedenis heeft men doorlopend gezegd: de kerkelijke organisatie is nog lang niet compleet als er ouderlingen zijn. Er moet nog veel meer bijkomen. Een kerk die alleen maar ouderlingen heeft, is helemaal niet compleet. In feite is zo'n kerk maar heel gebrekkig georganiseerd. Een kerkelijke structuur die blijft staan bij de figuur van de ouderling en die daarboven niets meer aan organisatievormen kent, kan eigenlijk in deze wereld niet goed functioneren. Om dat te kunnen, zijn nog andere structuren, superstructuren, vereist. En die zijn er dan ook in allerlei vormen gekomen: bisschoppen, kardinalen, pausen, concilies, predikanten met grotere bevoegdheden dan ouderlingen, synodes, etc. Dat alles betekent een negatie van het nieuwtestamentische grondpatroon dat Paulus geeft: een gemeente is compleet, zodra er ouderlingen zijn. Een organisatievorm die daar bovenuit gaat, wil het uiteindelijk beter weten dan Paulus.

Geen exclusiviteit

Maar hoe zit het dan met de diakenen? Want die kent het Nieuwe Testament ook. In 1 Tim. 3 worden de vereisten opgesomd, waaraan ze moeten voldoen. Wijst dat er niet op, dat we Tit. 1 : 5 toch niet zo absoluut moeten opvatten en dat de kerkelijke organisatie wel voor uitbreiding vatbaar is?

We hebben in de diakenen niet te

DOOR M. R. VAN DEN BERG GRONINGEN

maken met een uitbreiding van het grondpatroon dat Paulus in Tit. 1 : 5 aangeeft, maar met een differentiatie binnen dat grondpatroon. De komst van de diakenen voegt niets toe aan dit patroon en vult geen hiaat op, maar speelt zich af binnen het kader van dit grondpatroon.

We moeten het ons zo voorstellen: aanvankelijk werden alle ambtelijke taken binnen de gemeente door de ouderlingen vervuld. Het ouderlingschap was allesomvattend. Maar als die taak te omvangrijk werd en men het niet meer aan kon, kwamen er diakenen die een deel van die taak overnamen. Diezelfde ontwikkeling kunnen we ook in de gemeente van Jeruzalem constateren. Aanvankelijk waren er in de gemeente daar geen andere ambtsdragers dan de apostelen. Maar op een gegeven ogenblik groeit een bepaald onderdeel van hun taak hun boven het hoofd (Hand. 6 : 1, 2). Dan worden er zeven broeders aangesteld, die een deel van hun taak overnemen. Er vindt een spreiding van taken plaats. Er komt een taakverdeling: de apostelen zullen zich bezighouden met de bediening van het Woord en met het gebed, terwijl de zeven broeders hun aandacht zullen richten op de dagelijkse verzorging van de weduwen.

Het is duidelijk dat op deze wijze geen uitbreiding gegeven werd aan het aantal taken. Dat blijft gelijk. Daar verandert niets aan. Ze worden alleen verdeeld. Maar deze verdeling betekent allerm minst, dat de apostelen nu nooit meer de tafels mochten bedienen of dat die zeven broeders uitgesloten zouden zijn van de bediening van het Woord en van het gebed. In onze kerkelijke praktijk is het ondenkbaar dat een diaken het Woord van God zou bedienen in een samenkomst van de gemeente. Wij hebben tussen de ambten scherpe

grenslijnen getrokken, die op geen enkele wijze overschreden mogen worden. Elk ambt heeft bij ons exclusieve bevoegdheden en die exclusiviteit draagt een absoluut karakter. In het Nieuwe Testament was dat heel duidelijk niet het geval.

Ter illustratie daarvan blijven we nog even bij de zeven broeders van Hand. 6. Ze zullen na hun aanstelling heus wel de tafels bediend hebben in de gemeente van Jeruzalem. Daarvoor waren ze immers aangesteld. Maar daarover wordt in Handelingen verder met geen woord gerept. Er wordt zelfs niet meer op die taak gezinspeeld. Maar er wordt wel vermeld dat Stefanus, een van die zeven, grote wonderen en tekenen deed en het evangelie verkondigde (Hand. 6 : 8 - 7 : 53). Stefanus' marteldood vond zijn aanleiding niet in de taak waarvoor hij was aangesteld, maar in zijn prediking. En Filippus, ook een van die zeven, predikt in Samaria en doet daar wonderen en doopt er (Hand. 8 : 5-8, 12). Dat waren typisch taken die de apostelen op zich genomen hadden en die niet behoorden tot de specifieke opdracht die de zeven broeders toegewezen gekregen hadden. Dat maakt zonder meer duidelijk, dat er in het Nieuwe Testament geen waterdichte afscheiding tussen de verschillende diensten bestaat. Ze schuiven in elkaar over en overlappen elkaar. De differentiatie die er komt, draagt geen exclusief en geen principieel karakter.

Vloeiende grenzen

Dat geldt ook voor de verhouding tussen apostelen en oudsten. De gemeente van Jeruzalem blijkt na verloop van tijd ook oudsten te hebben (vgl. Hand. 11 : 30; 15 : 2), hoewel hun aanstelling niet vermeld wordt. Dat hun werk niet principieel verschilde van dat der apostelen, blijkt bv. uit het feit dat Petrus zichzelf een mede-oudste noemt (1 Petr. 5 : 1). Hun beider taak kan dan ook met hetzelfde woord aangeduid worden. In Joh. 21 : 16 zegt Christus tot Petrus: hoed mijn schapen. In 1 Petr. 5 : 2 geeft Petrus aan de oudsten precies dezelfde opdracht en hij gebruikt daarvoor ook hetzelfde woord: hoedt de kudde Gods. En in Hand. 20 : 28 zegt Paulus tot de oudsten van Efeze, dat de Heilige Geest hen tot opzieners heeft aangesteld om de gemeente Gods te weiden. Ook Paulus gebruikt daar hetzelfde woord.

De tot nu toe genoemde plaatsen uit het Nieuwe Testament laten zien, dat er in de gemeente van Jeruzalem na verloop van enige tijd een differentiatie van ambten komt. Er zijn dan niet alleen

apostelen, zoals in het begin, maar ook broeders die de tafels bedienen en oudsten. Deze drie verschillende ambten krijgen wel elk een eigen toespitsing, maar deze toespitsing betekent geen vereniging van bevoegdheden. Zo heeft - om daar nog een voorbeeld van te noemen - de apostel Paulus ook werk gedaan, dat wij typisch diaconaal zouden noemen: geld inzamelen voor en overbrengen naar de verarmde gemeente te Jeruzalem. Wat we hierboven gevonden hebben, is nu ook van toepassing op het werk van oudsten en diakenen. Het heeft bij beide wel een eigen toespitsing, maar deze toespitsing mag niet verabsoluteerd worden. Prof. L. Floor schrijft, dat de grens tussen de verschillende ambten vloeiend is en dat elke ambtsdrager op de toegespitste wijze van zijn eigen ambt deel heeft aan de andere ambten (L. Floor, In diezelfde spore. Een onderzoek na die structuur van die sendingwerk. Potchefstroom, 1964, pag. 24, 25). In de gereformeerde traditie is het diakenambt altijd gefundeerd in Hand. 6. Volgens het oude bevestigingsformulier is dat ambt toen ingesteld voor de verzorging van de armen. In het licht van de nieuwtestamentische gegevens is het vastpinnen van het werk der diakenen op de armenzorg niet te handhaven. Er zijn in heel het Nieuwe Testament maar drie plaatsen waar het woord diaken een specifieke ambtsdrager aanduidt, nl. Rom. 16 : 1; Fil. 1 : 1 en 1 Tim. 3. In deze drie plaatsen vinden we echter geen enkele aanwijzing met betrekking tot hun werkzaamheden.

In een studierapport dat diende op een synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, wordt dan ook geconcludeerd, dat er volgens het Nieuwe Testament geen enkele grond bestaat om het diakenambt als armenverzorging te kwalificeren (Handelingen van die 35ste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, 1964, pag. 401). En prof. Trimp is van mening dat er een beslissende fout in de meningsvorming gemaakt is, toen men het werk van diakenen ging beperken tot het zorgen voor armen (Zorgen voor de gemeente, pag. 202 v.). Hij wijst erop, dat de diakenen in de eerste eeuwen van de christelijke kerk een geweldig gevarieerde hoeveelheid taken behartigd hebben. Ze zetten zich in voor zieken, gevangenen, kriegsgevangenen, verbannen, dwangarbeiders, arbeidsongeschikten, wezen, vondelingen, bejaarden, zwakzinnigen, enz. (a.w. pag. 204). Ze waren, met andere woorden, actief op heel het gebied van het sociale en maatschappelijke werk, niet alleen binnen, maar ook buiten de kerk. Prof. Trimp concludeert, „dat de afbakening van het arbeidsveld en de grenzen van de taakopvatting

steeds bijzonder vloeiend zijn geweest" (a.w. pag. 205).

We vinden in heel het Nieuwe Testament dus nergens een taakomschrijving voor diakenen. Dat is ook niet nodig. Want diakenen nemen gewoon een deel van de taak van de oudsten over. De taak van de oudsten in de gemeente is allesomvattend. Over die taak worden in het Nieuwe Testament wel de nodige aanwijzingen gegeven. Daarom is het overbodig ook nog eens een taakomschrijving voor diakenen te geven. Ze nemen immers een deel van de taak der oudsten over. In de ene gemeente kan dat dit aspect van de taak der oudsten geweest zijn, in een andere gemeente weer een ander aspect. Het werk van diakenen kan dus van gemeente tot gemeente verschillend geweest zijn.

Maar welk aspect ze ook voor hun rekening namen, het betekende nooit dat de oudsten nu in het vervolg helemaal van dat aspect moesten afblijven. En het betekende ook niet dat de taken die de oudsten bleven vervullen, strikt verboden terrein vormden voor de diakenen. De oude strijdvraag of

diakenen al of niet deel uitmaken van de kerkeraad en of ze aanwezig kunnen zijn bij huisbezoek-rapportage en tuchtzaken, smelt in het licht van het bovenstaande weg als sneeuw voor de zon.

Conclusie

Wanneer we de nieuwtestamentische stand van zaken op ons laten inwerken, kunnen we niet anders dan concluderen dat in het Akkoord van kerkelijk samenleven een traditioneel patroon gehandhaafd wordt, dat niet alleen de nieuwtestamentische souplesse mist, maar bovendien in verschillende opzichten als onschriftuurlijk getypeerd moet worden. We betrouwen het dat dit patroon, juist in een situatie waarin het op de heling genomen kon worden, toch weer is vastgelegd. We hopen dat er desondanks toch een diepgaande bezinning over deze zaak in onze kerken op gang mag komen.

In opdracht van de kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk

„Tehuisgemeente” te Groningen.

dan ooit, de slachting omvatten der dan ooit, de verwoesting zinlozer dan ooit. Wie verstaat niet die gebiedende eis van het volk, dat dat zwaard wèg moet worden gedaan, en in elk geval niet nog groter mag worden gemaakt dan het al is?

De reden dat wij hier bijeen zijn, ligt echter hierin, dat het evangelie méér over de oorlog zegt dan dat zij verschrikkelijk is. Wat die tekst uit Openbaring 6 vooral zo dodelijk ernstig maakt, is dat er in staat dat het de ruiter op het rossige paard gegeven werd de slachtingen op aarde te ontketenen. Met deze uitdrukking 'gegeven worden' wordt in dit bijbelboek altijd weer bedoeld op de macht, die van hoger hand, uit de hemel, verleend wordt aan gestalten en krachten die de wereld bedreigen en demoniseren. Openbaring 6 is het hoofdstuk dat beschrijft, hoe het Lam, onze Heer, Jezus Christus, het boek met de zeven zegels opent, d.w.z. de geschiedenis bestuurt en naar haar ontknoping leidt. Het is onder de regie van Hem, dat deze ruiter de vrede mag wegtrappen op aarde zodat de slachtingen komen. En dat betekent dat wij mensen, al zijn we met z'n honderdduizenden, in feite machteloos staan. Als het Lam Zijn fiat geeft aan de ruiter op het rossige paard om de vrede van de aarde weg te nemen, zullen wij dat niet kunnen keren. Openbaring 6 maakt ons angstig duidelijk, dat over vrede beschikt wordt van Hoger hand. Daarom zijn wij hier, in de kerk, in het bedehuis, om tot God op te zien, in de nederige erkenning, dat het niet aan ons mensen is, om de vrede op aarde te bewaren en daarover te beschikken. Niet wij maken of breken de vrede - dat doet Christus, die als enige de macht heeft om de boekrol van de geschiedenis af te rollen. Zo worden wij hier verbonden door de ootmoedige erkenning, dat niet politici of militairen of demonstranten de vrede in de hand hebben, maar God alleen.

Maar hoe kán dat ooit, dat het Lam, dat Zelf geslacht is, en dat Vredevorst wil heten, een groot, verderfelijk zwaard in handen legt van een vertrapper van de vrede? Hoe kán het, dat de grote Zachtmoedige van Zichzelf gezegd heeft: „Meent niet dat Ik gekomen ben om vrede te brengen op de aarde; Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard!”? Omdat Hij, als Gevolmachtigde van Zijn Vader, heel de geschiedenis plaatst in het grote geding dat God met de wereld heeft. Aan het slot van Openbaring 6 is sprake van 'de toorn van het Lam'. Die unieke uitdrukking geeft weer, dat Christus de toorn van Zijn Vader over de zonde op

Anders dan in Den Haag werd op 29 oktober in Langerak niet gedemonstreerd, maar een bidstond gehouden.

Op initiatief van enkele leden van onze gemeente te Langerak werd daar een interkerkelijke samenkomst van verootmoediging en gebed belegd.

Het geheel werd inhoudelijk gedragen door het woord van de Here tot Jesaja „...niet op de weg van dit volk te gaan: gij zult geen samenzwering noemen alles wat dit volk een samenzwering noemt en voor hetgeen zij vrezen, zult gij niet vrezen noch schrikken. De Here der heerscharen, Hem zult gij heilig achten, en Hij moet het voorwerp van uw vrees, en Hij moet het voorwerp van uw schrik zijn...” (Jes. 8 : 12 v.).

Bemoedigend was, dat de samenkomst inderdaad bezocht werd door veel leden van verschillende kerken.

Ds A. van der Dussen uit Haarlem hield een meditatie n.a.v. Openb. 6 : 3 en 4. Het zette voor ons de problematiek van de kernbewapening in een nieuw licht. W. Louwerse, Langerak

29 Oktober

Openb. 6 : 3 en 4

En toen Hij het tweede zegel opende, hoorde ik het tweede dier zeggen: Kom! En een tweede, rossig paard, kwam, en hem die erop zat werd gegeven de vrede van de aarde weg te nemen, en dat zij elkaar zouden slachten, en hem werd een groot zwaard gegeven.

Toespraak over Openbaring 6 : 3 en 4, gehouden op zaterdag 29 oktober 1983 te Langerak in het kader van een bidstond voor de vrede.

In de weinige woorden van deze tekst worden de verschrikkingen van de oorlog wel heel kernachtig weergegeven. Oorlog wordt hier omschreven als het gebeuren, dat de vrede van de aarde wordt weggenomen. Dat is louter negatief. In theorie kennen wij de rechtvaardige oorlog. En inderdaad, er zijn oorlogen gevoerd die een positief doel dienden, die zin hadden. Maar hoeveel oorlogen betekenen niet enkel, dat de vrede wegvalt, dat agressie over en weer niet langer in toom gehouden wordt? Zo realistisch spreekt het laatste bijbelboek over oorlog, als het wegvallen van vrede, zodat de mensen elkaar afslachten. Let op dat woord slachten; daar klinkt al de brute verwoesting in door die oorlogen zo vreselijk maakt. Wie denkt bij dat woord 'slachten' niet aan de Eerste Wereldoorlog,

**DOOR
A. VAN DER DUSSEN
HAARLEM**

waarbij miljoenen Duitse en Franse jongens elkaar in de loopgraven afgeslacht hebben, zonder dat dat enig doel diende? Wie denkt hierbij niet aan de talloze slachtoffers onder de burgerbevolking in de Tweede Wereldoorlog? En het gebeurt nog steeds; elke dag slachten Iraniërs Irakezen af, en andersom. Honderdduizenden mannen en jongens en kinderen zijn al omgekomen in dit absurde konflikt. En als er tenslotte staat, dat de gestalte die al dit geweld ontkent, een groot zwaard ontvangt, dan zweeft het beeld van de mensenmassa ons voor ogen, die vandaag in Den Haag heftig en bang en woedend gewezen heeft op dat zwaard dat groter en dreigender dan ooit blinkt in de zon: het atoom-zwaard. Inderdaad - als dat zwaard gehanteerd gaat worden, dan is de vrede meer weg

aarde ten volle deelt. De zonde, die de gestalte aanneemt van zedelijk kwaad, maar die haar kern vindt in de miskenning van God, de Schepper die liefde is. Tot de ontknoping van de geschiedenis, waarop het Lam aanwerkt, behoort ten diepste dat aan deze miskenning en negering en verwerping een einde komt. De toorn van het Lam is, dat Hij mokerslagen op de aarde laat neerkomen, om de mensen te konfronterten met de Heilige God. De toorn van het Lam is, dat Hij de aarde laat beven en dreunen op zijn grondvesten, opdat de mensen het inzien: „Wij kunnen de Here God niet straffeloos negeren en ontwijken.” De toorn van het Lam is, dat Hij de ruiter op het rossige paard de vrede laat wegnemen, opdat de mensen opgeschrikt worden uit hun god-loos bestaan. De toorn van het Lam, kortom, moet ertoe leiden, dat als hemel en aarde om ons heen wankelen, alle vastigheid uit het leven verdwenen is, de mensheid het eens en voor goed weet: God laat Zich uit Zijn schepping niet uitdrijven. De bange vraag, waar Openbaring 6 tenslotte op uit loopt bij alle mensen, koningen en machtigen en slaven en vrijen en rijken en iedereen: „Wie kan bestaan voor de toorn van God en het Lam?” Dat is de grondvraag, die de geschiedenis beheerst. Op die vraag geeft het evangelie een antwoord, dat o.a. in Openbaring 7 blij gegeven wordt: Zij die door God verzegeld worden en hun gewaden gewassen hebben in het bloed van het Lam.” Voor hen is Hij de Vredevorst,

die zich door Hem laten verzoenen met de heilige God. Al de plagen en oordelen die volgens dit bijbelboek in opdracht van het Lam de wereld treffen, hebben maar één doel: de mensen toe te drijven naar Zijn kruis, zoals psalm 2 zegt: „Kust de Zoon, opdat Hij niet toorne.”

In dit kader van Gods geding met de wereld zullen wij ook het probleem van de kernbewapening moeten zien. Ten diepste gaat het hier om de toorn van het Lam die tot verootmoediging voor God maant. Paulus zegt in Romeinen 1 dat de toorn van God o.a. daarin bestaat, dat Hij mensen overgeeft aan hun zonden, de gevolgen van hun ongehoorzaamheid niet tegenhoudt. In die zin beleven wij de toorn van God in de intens gevaarlijke situatie waarin wij onszelf gemanoevreerd hebben. Het lijkt wat de bewapening betreft wel een mijnenveld: in welke richting je ook een stap zet, je loopt zeer grote kans op explosies. Ga je door met het opvoeren van de bewapening, dan loop je het zeer ernstige risico van een niet meer in de hand te houden situatie. Daarin heeft de vredesbeweging gelijk. Maar rem je af, dan ontstaat er een hoogst onoverzichtelijke verstoring van het machts-evenwicht, die agressie kan uitlokken. Daarin heeft Luns gelijk. Eigenlijk kunnen we geen kant uit. En daarin stuiten wij nu op de toorn van God. Het is alsof Hij zegt: „Kijk, dat is nu het resultaat van een wereld zonder Mij. Zo ongelooflijk werkt een wereld zich in de nesten, die Mij uitrageert. Zo levensgevaarlijk wordt het leven, als Ik jullie aan je drang om het zonder Mij te doen overgeef.”

Wat wij dan ook moeten doen, is het doorzien van de bewapeningsproblematiek als niet maar een politiek en ethisch probleem, maar een religieus probleem. De ellendige verlegenheid waarin wij tezamen geraakt zijn in deze wereld, vraagt om maar één ding: dat wij de blik opslaan naar de hemel en naar Góð vragen. Die beweging wil de toorn van het Lam oproepen. Het is een rampzalige oppervlakkigheid, als ook dit mijnenveld, waarin wij als wereldbevolking rondlopen, alleen maar brengt tot een lastig vallen van politici en militairen. In de dodelijke ernst van onze dagen klinkt de vraag van God: „Wat doet u met Mij?” En de vreselijkste dreiging die ons boven het hoofd hangt is niet het dood en verderf zaaien van het atoomzwaard, maar de toorn van het Lam.

Dáárom zijn wij hier. Om ons te verootmoedigen voor God, en tot Hem te bidden. Niet, dat de politieke en militaire inspanningen om de vrede na te jagen er niet

toe doen. Maar zij krijgen pas werkelijk zin, wanneer ze de diepgang krijgen van de verantwoordelijkheid tegenover God, die zo eindeloos gekrenkt wordt door de vóórtdurende afkerigheid van Hem. Hier ligt voor ons als christenen de grootste dienst, die wij de wereld bewijzen kunnen: haar het gebed en de verootmoediging voor te leven. Moge het Lam genadig acht slaan op Zijn biddende bruid, en ter wille van haar Zijn aangezicht over Zijn schepping doen lichte.

Amen.

EX LIBRIS

DOOR
T. HOEKSTRA
ZWOLLE

Nog meer gedichten

Bij Buijten en Schipperheijn is een bundel verschenen: Doolhof van het hart, geschreven door W. Kruikemeier (1894-1948). Ik had die naam nog nooit gehoord en bladerde dus benieuwd de bundel door. Het zijn in het algemeen voor ons gevoel „ouderwetse” gedichten, ik vind er iets in dat doet denken aan Nijhoff, Gossaert en Marsman, een merkwaardige combinatie, b.v. in: Thuiskomst. Dat begint als volgt:

*Een oud verhaal:
een zoon keert weer,
de moeder wacht,
en warm en wakker is haar hart.*

Het taalgebruik is in het algemeen dat van de jaren twintig. Ik citeer uit „Bij de kribbe”:

*Nu staan wij om Uw kribbe heen,
o teeder, hulpbehoevend wicht,
o God uit God, o Licht uit Licht,
nu zijt gij waarlijk onzer een.*

Het opvallend „o” kom ik nogal eens tegen. In de paar psalmberijmingen die in deze bundel staan, past de schrijver een soortgelijke techniek toe, maar dan met behulp van een oude datief:

*Zingt Gode, stemt een lofzang
aan.*

(kan dat: een lofzang „aanstemmen”?)

Heel vreemd vind ik het gedicht „Troon der Genade”, dat in een soort namaak zeventiende-eeuws is geschreven. Waar is zoiets nou

goed voor? En er komen nog fouten in voor ook, b.v.:

*Totdat u leven duurt
en sal die toeganck duren.*

Bedoeld is: je hele leven heb je toegang tot God, maar dat staat er niet. Het woordje „en”, zó gebruikt, is in het 17e-eeuws ontkennend! En het is natuurlijk niet „totdat” uw leven duurt, maar „zo lang”. Afijn, u weet nu dat deze bundel er is, u kunt hem zelfs kopen voor f 12,50.

Ik vraag mij wel eens af waarom bepaalde bundels gedrukt worden. Ik vermoed dat er vaak iets achter zit van: het is aardig voor de familie en de vrienden. Dat zal met de gedichten van Kruikemeier ook wel het geval zijn. Het geldt in elk geval kennelijk wel voor „Geleend geluid” van Dick Ellen. In het voorwoord staat dat deze gedichten niet geschreven zijn voor publikatie maar dat daartoe nu is overgegaan op aandrang van vrienden. Het is een bekend verschijnsel: wie zich met letterkundige zaken moet bezighouden (ik meen dat Ellen een collega van me is) gaat meest ook zelf wel eens iets schrijven. Het is toch maar goed dat we dat niet allemaal op aandrang van anderen gaan uitgeven! De vrienden van Ellen kunnen het boekje aanschaffen voor f 12,50. Uitgever is De Vuurbaak.

Meer aandacht zou ik willen vragen voor „Bij wijze van spreken”, door Kees van Baardewijk. Ook hier rijmende gedichten, ook hier de bekende onderwerpen, maar de woorden en beelden zijn frisser, origineler dan in de meeste bundels die ik de laatste weken onder ogen heb gehad. Het is ook zonder meer te waarderen dat een christen-schrijver wakker kan liggen vanwege iemand als Christiane F., zie het gedicht „Wir Kinder vom Bahnhof Zoo”.

Van Baardewijk moet er wel voor oppassen dat hij niet ál te gemakkelijke woordspelingen op papier zet, zoals in:

*terwijl de Heer ons gebod
door de knieën te gaan
en elkaar de voeten te wassen,
blijven wij liever recht overeind
en wassen elkaar de oren.*

Meer waardering heb ik voor:

Amnesty International

*Ze stonden voor de troon, uit
oost en west, uit zuid en noord,
de ogen neer, gespannen, schuw
ineengedoken,
met hunker in het hart naar het
verlossend woord:
in diepe stilte klinkt: Ik heb u
allen vrijgesproken.*

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 45,— per jaar of f 24,— per halfjaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Laat ik tenslotte nog iets overnemen dat door zijn vorm wel wat aan het werk van Geert Boogaard doet denken:

**Oude rabbijn op weg van
Tell Aviv naar Haifa**

*met een enkel woord als sleutel
opende hij de deur van een
inferno,
hij rilde, zag opnieuw vlammen
en zijn ogen vernauwden zich:
Bergen Belsen,
zei hij,
meine ganze Familie ermordet
und ich allein . . .
solche kleine Kinder . . .
wees hij -*

*nee God, ik zeg niets:
want wee wie met zijn Maker
twist;
maar leg Uw hand, leg
alstublieft Uw hand,
op hen die overleefden en nog
dagelijks sterven.*

„Bij wijze van spreken” is te bestellen bij drukkerij en uitgeverij Wolf, postbus 125, 8091 AC Wezep, tel. 05207-1925.

Een abc van het N.T.: Loon

Waarschijnlijk zullen alle lezers van dit stukje wel bekend zijn met antw. 62 van de Catechismus: „dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonden bevuurd zijn”. Waarop verder wordt gevraagd of onze goede werken niets verdienen, daar God ze toch wil belonen? Daarop wordt dan geantwoord: „Deze beloning geschiedt niet uit verdienste, maar uit genade”. Dit zal wel ontleend zijn aan Rom. 4 : 4: „Nu wordt hem, die werkt het loon niet toegerekend uit genade, maar krachtens verplichting”. Uit dit alles wordt door velen we de conclusie getrokken, dat het op goede werken zo niet aankomt en dat ze vrij nutteloos zijn. Maar hoe zit het dan met het loon, dat op vele plaatsen wordt toegezegd aan hen, die hun gaven in dienst van de HERE besteden? Daarover gaat dit artikel.

Op veel plaatsen komt het woord loon voor in de gewone zin, zoals wij het doorgaans gebruiken: Een arbeider is zijn loon waard. Hij verdient het. Er is sprake van het loon der goddelozen. Niemand van ons zal wel beweren, dat zij het niet verdiend hebben. Verder lezen we ergens: „De bezoldiging der zonde is de dood”. Wat we ook wel kunnen vertalen: het loon der zonde is de dood. Als Jezus de Farizeeën waarschuwt, dat ze van hun bidden en van hun aalmoezen geven geen show moeten maken, om door de mensen gezien te worden, dan zegt hij daarvan: „Zij hebben hun loon weg”. Aan de oude vertalers was de betekenis daarvan niet recht duidelijk. Maar uit later gevonden geschriften is duidelijk geworden, dat dit betekent: „Zij hebben hun loon reeds”. Ze wilden door de mensen worden gezien? Nu, dat is gebeurd. Dat loon hebben ze al binnen. Verder hebben ze niets meer te verwachten.

Aan Zijn discipelen geeft Hij dan de vermaning om in het verborgen gaven te geven en te bidden. Dan zal God het hun „vergelden”. Zouden we niet mogen zeggen, dat God hun loon zal geven? Dat Hij het hun zal beloven? We durven niet zeggen, dat ze dat loon verdiend hebben. Maar waarom wordt dan hetzelfde woord „loon” gebruikt?

Dat gebeurt heel vaak in de Schrift. In Matth. 10 : 42 zegt de Heiland: „Wie één van deze kleinen, omdat hij een discipel is, ook maar een beker koud water te drinken geeft, Ik zeg u, zijn loon zal hem geenszins ontgaan”. In Matth. 25 wordt wel niet het woord „loon” gebruikt, maar zouden we niet mogen zeggen, dat de rechtvaardigen, de schapen, beloond worden met ingang in het Koninkrijk der hemelen; terwijl de bokken als loon krijgen de eeuwige straf? Als de rechtvaardigen vragen, wáár zij de Here gezien hebben als arm en naakt en gevangen enz., dan wil dat niet zeggen, dat zij niet geweten hebben, dat ze aan

DOOR H. J. JAGER KAMPEN

arme mensen weldadigheid hebben bewezen. Maar wél dat ze niet wisten, dat ze daarmee dit aan de Here deden.

De genoemde teksten zouden met vele te vermeerderen zijn. In I Kor. 3 : 8 lezen we zelfs dit: „Elk zal zijn eigen loon krijgen naar zijn werk”.

En in vers 14 staat: „Als het werk, dat iemand opgebouwd heeft (op het fundament Christus), stand houdt (in het vuur der beproeving), zal hij loon ontvangen”.

In dit verband mag ook wel gewezen worden op II Kor 5 : 10: „Wij moeten allen openbaar worden voor de rechterstoel van Christus, opdat ieder wegdrage, wat hij in zijn lichaam verricht heeft, hetzij goed, hetzij kwaad”. In Hebr. 11 wordt Mozes genoemd als geloofsgetuige, die liever smaadheden leed met het volk van God, dan de weelde aan Farao's hof te genieten. „Want hij hield zijn blik gericht op de vergelding”. We mogen wel zeggen: Hij rekende op loon.

Wat is nu het verschil tussen verdiend-loon en genade-loon? Is dit laatste zonder enige verdienste? Maar is het dan nog wel loon?

Mijns inziens ligt de oplossing in deze richting. In welke verhouding staan we tot God? De Farizeeën zagen in God wel de genadige. Maar Zijn genade bestond daarin, dat zij door onderhouding van de Wet veel verdiensten verzamelden. Ze hadden om zo te zeggen een contract met God. Zoals een arbeider heeft met een baas. De werkmans geeft zijn werkkraft en de baas belooft loon. Naar de regel: Ik geef wat opdat gij geeft. Maar wie in de Here Jezus gelooft, kent God als zijn hemelse Vader. Hij heeft Zijn kinderen lief. En zij op hun beurt hebben Hem lief.

Het is hun niet om loon te doen. Maar om Hem te behagen. Maar ze mogen wel rekenen op loon. Dat heeft Hij immers beloofd?

We zouden het kunnen vergelijken met een knecht of dienstbode enerzijds en met een zoon of dochter anderzijds. De eersten hebben een contract met de baas. Vóór wat hóórt wat! En als de baas geen loon meer geven wil of kan, dan stappen ze op. Maar een zoon of dochter heeft geen contract. Ze lopen ook niet weg, als Vader soms geen loon kán geven. De zaak van hun vader is ook hún zaak. Ze willen als het nodig is ook best overwerk doen. Maar Vader geeft wel loon, als hij kán. Dat laatste is bij onze hemelse Vader geen vraag. En we mogen er op rekenen, dat ons loon groot zal zijn in de hemelen. D.w.z. bij God. Waarvan genoten zal worden ook op een nieuwe aarde. Laten we die niet vergeten. Wat door gelovigen nogal eens gebeurt. Waarin dat loon zal bestaan? Wie zal het zeggen. Maar het zal niet tegenvallen, het zal groot zijn. Maar wij bepalen dat niet. Wij stellen geen eisen. Onze hemelse Vader bepaalt dat.

Dat blijkt ook uit een gelijkenis, die ik in dit verband wil bespreken. Het verhaal van de arbeiders in de wijngaard, die op verschillende uren worden aangenomen. Sommigen op het derde uur, anderen op de middag en anderen op het elfde uur. Bij uitbetaling krijgen ze evenveel. Wat volgens Farizeeën helemaal niet klopte. Die van het derde uur mopperden dan ook. Zij dachten veel meer te ontvangen. Maar de heer vraagt hen, waarom ze jaloers zijn. Ze krijgen toch wat is overeengekomen? Die jaloersheid mag in het Koninkrijk der hemelen niet voorkomen. Wie ter elfder ure zich bekeren, zullen dezelfde zaligheid erven als zij, die heel hun leven in dienst van de HERE besteed hebben. Wat doet het er toe? Afgunst past bij Gods familie niet.

Nog een gelijkenis wil ik in dit verband ter sprake brengen. Die van Luk. 17 : 7-10: „Stel dat iemand van jullie een knecht heeft. Die is aan het ploegen of hoedt de kudden. Hij komt van het land. Zul je dan tegen hem zeggen: kom maar vlug eten? Natuurlijk niet. Je zegt tegen hem: maak mijn eten klaar. En doe je schort voor om mij tijdens de maaltijd te bedienen; daarna kun je ook gaan eten. Is hij de knecht soms dankbaar? Die heeft alleen gedaan wat hem is opgedragen. Hetzelfde geldt voor jullie: wanneer jullie alles hebt gedaan wat is opgedragen, zegt dan nog: „We zijn onnutte knech-

ten; we hebben alleen onze plicht gedaan”. Dat verhaal klinkt ons vreemd in de oren. Die „knecht” was een slaaf. En zo waren de „heren”, eigenaars. Gelukkig is de slavernij bij ons verdwenen. Gelukkig is onze HERE ook niet zulk een „heer”. Het gaat om dat laatste zinnetje: de slaaf heeft alleen gedaan wat hem is opgedragen. Zo zullen allen, die hun gaven stellen in dienst van Gods Koninkrijk, alleen maar kunnen zeggen: We hebben onze plicht gedaan. Meer niet. Dat geldt van alle volgelingen van de Here Jezus. Er is verscheidenheid van gaven. Wie veel ontvangen heeft, moet veel doen, van hem zal veel gevraagd worden. Wie weinig ontving, van die zal weinig worden gevraagd.

Wil dat nu zeggen, dat ons werk geheel nutteloos is? Dat we geen zegen kunnen verspreiden? Dat mogen en kunnen we niet zeggen, als we trachten te onderhouden al wat Christus ons geboden heeft. Maar al zouden we heel onze plicht en nog wel volmaakt gedaan hebben, dan hebben we nog niet meer gedaan dan wat we schuldig zijn. We kunnen God niets toebrengen. Hij hoeft ons geen „dankje” te zeggen. We zijn het eigendom Gods en van Christus. God heeft ons niet nodig. Wij mogen nooit zeggen onmisbaar te zijn. En dat we voor God nuttig zijn. Maar dat moeten en kunnen we wel voor broeders en zusters en voor onze naasten zijn. En God zal dat lonen.

Een verklaarder tekende bij dit vers aan: „Ongelukkig wie de HERE onnut noemt. Zalig wie zichzelf zo noemt”. Hoogmoed is een van de hoofdzonden, die altijd weer de kop opsteekt. Daarvoor kan dit woord ons bewaren.

Tot slot nog een opmerking. Wie uit de wet leeft, op eigen werken en kracht steunt, maakt een optelsom van z'n goede werken. En een van de slechte. Naar welke kant slaat de schaal over? Maar hij komt nooit echt tot rust. Want wie zal zeggen of zijn berekening bij God geldt? De Talmud zegt dan ook: Zekerheid der zaligheid is in dit leven niet te krijgen!

We moeten niet uit de wet, doch van genade leven. Maar wel onze roeping en verkiezing vast maken. Door een leven in de vrees des HEREN. Als we dat met ernst doen, zullen we niet uitvallen, zoals Petrus schrijft. Levend uit het geloof naar aanwijzing van het Evangelie. Dan zullen we dat nooit gronden op onze goede werken. Wel wordt ons geloof gesterkt door geloofswerken. Niet door een rekensom te maken of een logische conclusie: „Ik deed zoveel, dus mag ik geloven, dat ik geloof”. Zó niet. Maar spontaan. Als we ons in dienst stellen van Christus, dan groeit ons geloof en geloofszekerheid.

Léven..... in vertrouwen, vrijheid en verantwoordelijkheid (2)

De strijd tussen overheid en burger

Het is nu niet direkt een bemoedigende titel, die hier boven prijkt. Staan overheid en burger dan als strijdende partijen tegenover elkaar?

Zoals we zullen zien aan de hand van de beschrijving van liberalisme en socialisme, is er inderdaad aanleiding tot een dergelijke typering van de verhouding overheid-burger.

We kunnen dat begrijpen als we letten op de visies op 'verantwoordelijkheid' (de maatschappijvisie) bij beide stromingen, en als we (door)vragen naar datgene waarop zij zich in *vertrouwen* oriënteren (het geloofsmotief) bij het denken over mens en wereld, en bij het handelen in de lijn van dat denken (de politieke stellingname).

Bij dat laatste willen we met name nog aandacht besteden aan de vraag in hoeverre liberalisme en socialisme bijdragen tot het bewaren, dan wel vergroten of verkleinen, van de vrijheidsruimte van de mens om in verantwoordelijkheid en vertrouwen - tegenover God, bovenal - te kunnen leven. Dan wordt wel duidelijk waarom gesproken kan worden over een *strijd* tussen overheid en burger, althans binnen liberalistische resp. socialistische visie.

Liberalisme: afgedwongen vrijheid

Het liberalisme is één van de kinderen van de Franse Revolutie (1789). Er zijn stellig gronden aan te voeren om zelfs nog verder terug te gaan in de geschiedenis van de westerse cultuur, voor het vinden van de wortels van het liberalisme. Maar voor dit moment is het voldoende om het liberalisme te typeren als één van de geestesstromingen, die zijn voortgekomen uit de zgn. 'Verlichting'.

Vrijwel ieder kent wel de leuze 'Ni Dieu, ni maître', misschien zelfs zonder te weten dat die leuze veelvuldig klonk tijdens de Franse Revolutie. De 'verlichte' mens van toen wilde van geen God of meester weten. De verlichte mens van nu al evenmin.

De mens meent het zelf wel af te kunnen. Hij denkt zelf wel uit te kunnen maken wat goed of kwaad is, zonder openbaring daaromtrent van Godswegen. De mens leeft en handelt in de *illusie* dat hij zichzelf tot meester kan zijn.

En maar al te dikwijls ziet hij over het hoofd dat hij door zichzelf tot meester te zijn, de ander tot dikta-

DOOR A. W. BIERSTEKER MAARSSSEN BROEK

tor is, niet in het minst doordat hij de grenzen van goed en kwaad naar eigen believen bepaalt. 'In het moderne taalgebruik haalt het woord 'zelf' een zeer hoge frekwentie - zelfbestuur, zelfontplooiing, zelfverwerkelijking... *jezelf* zijn... De moderne mens schijnt het goed met zichzelf getroffen te hebben: hij is blijkbaar een goede baas voor zichzelf. De anderen - de medemens - vormen een voortdurende bedreiging van je persoonlijke vrijheid. Vandaar de beroemde uitspraak van de Franse filosoof Sartre: de hel, dat zijn DE ANDEREN (v. Doorn in Dengerink, 1980; vgl. ook Van Riessen, Mondigheid en de machten, pag. 110).

Het liberalisme oriënteert zich op de vrijheid van het individu. De VVD voerde vorig jaar campagne onder de leuze 'opkomen voor jezelf'. Daaruit blijkt het *geloofsmotief* van het liberalisme: men baseert haar denken en handelen op verabsoluteerde rechten van het individu.

Op die grondslag bouwt het liberalisme haar visie op mens en samenleving, haar *maatschappijvisie*; ze *vertrouwt* erop dat een goede samenleving kan groeien, mits men uitgaat van het individu en zijn rechten. Een overheid wordt slechts getolereerd, voorzover ze die rechten van het individu veiligstelt. Dat bepaalt de grenzen van het 'sociaal kontrakt' (Rousseau), dat bestaat tussen overheid en burger. De overheid bezit geen eigen gezag, noch minder gezag van Godswegen, maar slechts gedelegeerd gezag: het volk kan *te allen tijde* met absolute volmacht de overheid tot de orde roepen.

Met betrekking tot de verschillende samenlevingsverbanden als school, bedrijf, vereniging, kerk-

verband etc. betekent de liberalistische keuze voor vrijheid, dat er geen sprake van kan zijn dat enig samenlevingsverband ondergeschikt zou zijn aan de overheid, aan de staat. De overheid heeft net zo min iets te zeggen over de gang van zaken binnen een bedrijf of vereniging - hoe gek het er ook mag toegaan - als omgekeerd het verenigingsbestuur niets heeft in te brengen met betrekking tot de staat.

Intussen moeten we niet uit het oog verliezen, tot welke gevolgen deze maatschappijvisie *kán* (of misschien beter: *móet*) leiden. Want: de vrijheid van de één, is de onvrijheid van de ander. Wie geen of nauwelijks grenzen stelt aan de vrijheid van het individu, geeft voor de *samenleving* ruimte tot 'het recht van de sterkste'. Men denke slechts aan de liberalistische visie op de economie. De 'laissez faire'-politiek leidt maar al te gemakkelijk - ongemerkt en misschien zelfs wel onbedoeld - tot verwaarlozing van de zorg voor de medemens. Ieder moet maar voor zichzelf zorgen: 'opkomen voor jezelf', nietwaar? Tot welke gevolgen deze *politieke stellingname* leidt, is wel duidelijk als we letten op het program van een liberalistische partij als de VVD: emancipatie, individualisering van inkomens, vrije markt, abortus, euthanasie - om maar een paar punten te noemen - scoren hoog, terwijl ontwikkelingswerk en sociale zorg per definitie een tweede of lagere rang innemen.

De liberalistische vrijheid is een opgelegde, *afgedwongen* vrijheid; een vrijheid die gericht is vooral op de eigen persoon; een vrijheid die niet - althans zeker niet in de eerste plaats - gericht is op de ander, de 'naaste' (vgl. Luk. 10:36, 37). Het is een ongebonden vrijheid, die vroeger of later ten koste gaat van de ander.

Misschien zoudt u willen tegenwerpen, dat het in de praktijk wel meevalt, dat het liberalisme er zo slecht nog niet afkomt. Dat zal

wel zo zijn; de wal keert het schip; al te sterke nadruk op het individu roept 'als vanzelf' een accent op de gemeenschap als tegenkracht op. Dat is echter niet te danken aan het liberalisme zelf, noch aan de goedheid van de liberalen. God leidt de geschiedenis! In Zijn onbegrijpelijke trouw en liefde behoedt God de mens nog(!) voor al te grote ontsporingen.

Socialisme: afgedwongen gelijkheid

Het socialisme is een tweede kind van de Franse Revolutie. Uit de drieslag 'Vrijheid - gelijkheid - broederschap' kiezen de socialisten voor de gelijkheid.

Historisch gezien, is het socialisme in hoge mate te beschouwen als een reactie op het liberalisme. Het socialisme is dan gedurende lange tijd het sterkst (gewest) in die landen, waar de excessen van het liberalisme het meest tot uiting kwamen. Te denken valt aan Engeland, waar met name de lange werkdagen en de mensonterende werkomstandigheden, en niet in het minst ook de verschijnselen kinder- resp. vrouwenarbeid, een belangrijke stoot gaven aan de opkomst van het socialisme (vergelijk H. van Riessen, Maatschappij der Toekomst, pag. 118 e.v.). Voor Duitsland en Frankrijk gelden soortgelijke verklaringen voor de opkomst van het socialisme in diverse verschijningsvormen. Als we op de levensloop van Karl Marx en Friedrich Engels als grondleggers van het (marxistisch-) socialisme letten, dan valt als vanzelf in het oog dat ze nu eens in Frankrijk, dan weer in Engeland opereerden, terwijl tegelijkertijd de invloed van hun denken zich ook - zij het aanvankelijk in mindere mate - uitstrekte over Duitsland.

Toch is het socialisme niet te verstaan als *loutere* reactie op de excessen van het liberalisme, zo rond de tijd van de industriële revolutie. Het zaad van het socialisme was reeds daarvoor gestrooid. En het was ook al eerder ontkiemd!

Oók het socialisme stelt de autonomie (= zelfwetgeving) van de mens vóór. Het accent ligt echter nu niet op het individu, maar op de gemeenschap.

Help
Papoea's in Nood

Papoea-fonds
Postgiro 243000
Secretariaat:
Van Randwijcklaan 104
3815 MT Amersfoort
Telefoon 033 - 728690

In de verhouding overheid-burger kiest het liberalisme *rechtstreeks* voor het individu en zijn rechten. Het socialisme komt echter *langs een omweg* op hetzelfde punt uit. Onder de noemer 'gelijkheid' van alle mensen, vindt al evenzeer een verabsolutering van de individuele vrijheid plaats. Treffend eigenlijk dat liberalisme en socialisme elkaar in de praktische politiek op diverse punten zo goed kunnen vinden: emancipatie, individualisering van inkomens, abortus, euthanasie. Dat ligt aan het gemeenschappelijk *geloofsmotief*: de zelfwetgeving, de autonomie, van de mens. Bij de één met het accent op 'vrijheid' sec, bij de ander op 'gelijkheid'.

Weliswaar verschillen de *maat-schappijvisies* nogal, toch blijft het gezamenlijke startpunt van denken en handelen tot uiting komen (daarover straks nog meer). Stond het liberalisme vóór 'vrijheid', ook in de verhouding tussen de verschillende samenlevingsverbanden (staat, bedrijf, school, kerkverband...), het socialisme komt op voor de gelijkheid. 'Gelijke kansen voor allen', zowel qua werk en inkomen (ongeacht de situatie, bijv. een gezin), als qua onderwijs (middenschool!) en noem maar op. En als de mensen uit zichzelf niet 'solidair' zijn, dan moet de overheid dat maar opleggen. De staat is - aldus de socialisten - het hoogste verband in een samenleving, en de overheid heeft dus de bevoegdheid om in te grijpen in een ander samenlevingsverband, als het daar - naar haar oordeel - niet goed gaat. Of dat nu een bedrijf is, of een kerk(verband), of een vereni-

ging, of een school, dat doet niet terzake. De staat, de overheid van die staat, heeft het voor het zeggen. Ze moet dan de gelijkheid maar opleggen, afdwingen: nivelleren, antidiskriminatiewetgeving, emancipatie...

Voor de socialist is het individueel belang ten diepste een *publiek belang* (cf. Rousseau; zie Dengerink, 1980, pag. 67). De vraag is echter of deze oude visie in de huidige praktijk nog wel opgeld doet. Het geeft immers te denken, dat juist uit socialistische kring zoveel actiegroepen voortkomen, die uit naam van de 'gelijkheid' de meest grove schendingen plegen van de vrijheid van medemensen, ja zelfs van de gelijkheid zelve: krakersbeweging, inspraakbewegingen... Het *publieke belang* sneuvelt zonder pardon voor het individuele belang of bijzondere groepsbelang.

Aldus bezien vormt het (huidige) socialisme, misschien meer nog dan het (huidige) liberalisme, een voedingsbodemploeg voor anarchie. Niet in theorie, wél in de praktijk. En het is maar al te duidelijk dat in een anarchie noch plaats is voor vrijheid, noch voor gelijkheid, laat staan voor broederschap.

Dat moet wel te maken hebben met het feit, dat het socialisme burgers 'kweekt' die rechten gaan claimen: recht op werk, recht op onderwijs, recht op woonruimte, recht op inspraak, recht op uitkering, recht op... Waar de burger onder de hoede van de Staat als Vadertje Albedil het heeft afgeleerd wat verantwoordelijkheid is, daar dreigen twee gevaren:

- ofwel dat een sterke man (of

groep) alle macht tot zich trekt: een totalitair regiem;

- ofwel dat de burgers uit verzet tegen de verregaande bevoogding komen tot een verwerping van *alle* gezag (c.q. macht) van bovenaf: anarchie.

'Les extrêmes se touchent': de uitersten raken elkaar!

In zijn 'Maatschappij der Toekomst' schetst Van Riessen de opkomst van het kollektivisme enerzijds en de nihilistische massamensen anderzijds, als de twee kanten van één (vieze!) medaille. Het één (kollektivisme) bestaat bij gratie van het ander (nihilistische massamensen).

Nog wat scherper gesteld: de *ongenormeerde* overheidsmacht van het socialisme (wat tendeert naar genoemd 'kollektivisme') vormt de voedingsbodem voor het streven naar een *ongenormeerde* vrijheid van het individu (uitmondend in genoemde 'massamensen'). Socialisme en liberalisme roepen elkaar op, versterken elkaar, kunnen niet buiten elkaar bestaan; en ze komen uit hetzelfde nest, dat van het nihilisme, de normloosheid. Bij de één de normloosheid wat betreft de overheidsmacht, bij de ander normloosheid met betrekking tot de individuele vrijheid.

Terecht typeerde Albeda socialisme en liberalisme als 'twee zusters, die met elkaar in haat en nijd leven' (in een recensie van Goudzwaards' Kapitalisme en Vooruitgang).

De één dwingt de vrijheid af, de ander de gelijkheid, maar...

Waar blijft de broederschap?

Onlangs beëindigde een hoogleraar zijn loopbaan met een rede, getiteld: vrijheid, gelijkheid... *eenzaamheid* (prof. Hofstee, Wageningen, 1982).

De teneur is wel duidelijk, na voorafgaande schets van socialisme en liberalisme.

De Verlichting, zo hoopvol ingezet onder het vaandel 'Vrijheid, gelijkheid, broederschap', heeft niet gebracht wat ze beloofde. Diverse hedendaagse denkers worstelen met het raadsel van de 'dialektiek der verlichting'¹⁾. Hoe in de wereld is het te begrijpen dat verlichting omsloeg in verblinding en diepe duisternis; welke denker, die staat in de traditie van de Verlichting, durft nog te claimen, dat hij enig licht kan werpen op de vragen van het leven, van mens en wereld? Hoe is het te verklaren, dat de mens na een kleine 2 eeuwen strijd om vrijheid zich *nog onvrijer* voelt dan ooit tevoren?

Hoe komt het, dat we op de weg naar gelijkheid van alle mensen eerder stappen achteruit gedaan schijnen te hebben?

En bovenal: met de broederschap is het bar gesteld. We staan elkaar meer dan ooit naar het leven: dikwijls figuurlijk, soms ook letterlijk. Hoe komt dat toch?

Voor het liberalisme ligt de verklaring voor de hand. De verzetsstrijder Van Randwijk sprak ooit: 'Een volk dat voor tirannen zwicht Verliest meer dan lijf en leden... Dan dooft het licht'.

Het menselijk 'ego' zou je - met enige dichterlijke vrijheid - als één van die tirannen kunnen beschouwen. Hoeveel vernietigende kracht gaat er niet uit van de zelfzucht, van egoïsme en/of egocentrisme. En juist voor dat 'ego', dat 'zelf' van de mens, heeft het liberalisme gekozen... 'dan dooft het licht'.

Voor het socialisme, met zijn aandacht voor het sociale, voor de gemeenschap, lijkt de verklaring moeilijker. Hoewel, ook zij pousseert de individuele mens, zij het onder de noemer 'gelijkheid'.

„Zo is bijvoorbeeld de 'sociale' wetgeving steeds meer op de individuele mens gericht, los van de verbanden waarin deze funktioneert. We krijgen met een 'atomisering' van de samenleving te maken. Mede daardoor valt waarschijnlijk de toenemende *veenzaming* in onze westerse wereld te verklaren" (Dengerink, 1980, pag. 68; cursivering van mij).

In een commentaar op het voorontwerp van wet 'Gelijke Behandeling' (de zgn. anti-diskriminatie-wet), toegespitst op de randvoorwaarden die de wet stelt voor het

¹⁾ Zie o.m. J. Klapwijk, Dialektiek der Verlichting, 1976

Te Berde

Er is een boek verschenen bij uitgeverij De Groot te Goudriaan over de doop. Het heet „Rondom de Doopvont” en handelt over de leer en het gebruik van de heilige doop in het Nieuwe Testament en in de geschiedenis van de westerse kerk. Het is jammer genoeg een duur boek. Maar het heeft meer dan 600 bladzijden en wat meer zegt: het is een goed boek.

Ik kan in deze rubriek geen uitvoerige recensie geven. Daarvoor is deze kolom niet. Maar omdat Opbouw niet zo veel aan uitvoerige recensies doet, kan ik het niet laten het boek aan te bevelen. Het boek bevat eerst een exegetisch deel van de hand van Prof. dr J. P. Versteeg. Daarna een historisch deel waarin door verschillende schrijvers geschreven wordt over de doopleer en de doopspraktijk in onderscheiden tijden en bij onderscheiden kerken en groeperingen, naast de

goede en uitvoerige aandacht die besteed wordt aan Luther, Calvijn, en natuurlijk Menno Simons. Er is een belangwekkende bespreking te lezen van het laatste deel van Karl Barth's dogmatiek van de hand van dr R. H. Bremmer. Barth zag niet zo veel meer in de doop als sacrament in navolging van zijn zoon Markus. Dat moet je ook wel als je begint met de kinderdoop te verwerpen. Ik was erbij toen hij dat voor het eerst deed in de Aula van de Utrechtse Universiteit. Onder groot applaus. Barth heeft altijd gesteld - in navolging van de dopersen - dat de doop antwoord is van de mens die tot geloof gekomen is. Deze verwerping van eerst de kinderdoop en dan van de doop als sacrament is overal daar te vinden waar men denkt dat het heil - al is het maar voor een beetje - toch ook afhankelijk is van het doen van de mens. We kunnen ook zeggen: het verwerpen van de kinderdoop is vaak een verlangen toch uit de werken te blijven leven, al realiseert men zich dat zelf niet. Juist in ver-

band met deze zucht van de mens toch ook iets aan eigen zaligheid te willen toedoen mis ik een verhandeling over de doopleer van Kohlbrügge. Hoe actueel dit alles is moge blijken uit een citaat uit een artikel van ds C. Blenk over de doop bij réveil, zending en oecumene. „Dichter bij huis zien wij de laatste jaren samenwerking van 'reformatorisch' en 'evangelisch': de E.O., E.H., E.A. Het doet mij altijd denken aan het réveil. De E.O. beleeft zich ook als „meer dan een omroep”. Maar opnieuw: beseffen wij de reikwijdte ervan en de spanning erin? De gereformeerde belijdenis die wij naar „links”, altijd in stelling brengen raakt hier geruisloos buiten spel. Gelukkig niet inzake het hart, de christologie, maar wel m.n. inzake de doop!”. Inderdaad: wie het verschil over de kinderdoop tussen de klassiek gereformeerden en evangelischen iets vindt om maar te nemen, speelt met de radicaliteit van de genade.

H. Amelink, Aalten

werven van personeel, schrijft Dengerink verder:

'Dat wil zeggen, dat het wettelijk verboden zou worden om datgene te onderscheiden (diskrimineren) wat op ethische, gerechtigheids-, sociale, economische en (mogelijk ook) geloofs-gronden onderscheiden is. Op deze wijze is men bezig in naam van de gelijkheid de menselijke persoonlijkheid en de samenleving waarin hij leeft en werkt, te amputeren of, nog verdergaand, in het hart aan te tasten...

We kunnen er zelfs aan toevoegen, dat men op deze wijze door de wet tot liefdeloosheid kan worden gedwongen!' (a.w., pag. 68; cursiveringen van mij).

Men lette op de konklusie(s). Ook de 'tiran' van de gelijkheid doet 'het licht doven'.

Bij beiden, socialisme en liberalisme, hebben we te maken met de autonoom-verklaring van de mens. Hij is zichzelf tot wet. Daarmee worden - uitgesproken of niet - God's geboden terzijde geschoven. Beiden leiden tot nihilisme. Of dat nu machtsnihilisme of vrijheidsnihilisme is, maakt weinig verschil. Het is normloosheid, de mens en de wereld (de schepping) tot schade! Daarom tot slot van deze paragraaf een citaat uit Van Riessen, Mondigheid en de machten: „Dit is dacht ik de samenvatting van de nihilistische toestand, dat de liefde verkoelt. Deze liefde is nl. de inhoud van het grote gebod, van de omvattende norm. Wie God niet liefheeft, kan zijn naaste niet waarlijk liefhebben, al was het alleen maar omdat hij niet meer weet wat een naaste is, wie een mens is. Een aftreksel van liefde

is dan toch nog mogelijk. Maar als het gebod als zodanig verdwijnt over de horizon, dan loopt ook deze rest van liefde leeg. De ander, zegt Sartre, dat is de hel. Zover gekomen, kan men zelfs dit deel van het tweede gebod, dat men zichzelf moet liefhebben, niet meer handhaven. De mens wordt dan innerlijk verscheurd door de spanning van de zelfzucht en de zelfvervreemding, van de zelfhandhaving en de zelfvernietiging. Zo zijn de mensen niet, althans voor het merendeel niet, zal de lezer opmerken”.

Nee, nóg niet. Gode zij dank.

Literatuur, waarnaar in dit artikel verwezen is:

- J. D. Dengerink e.a.: De rechtsstaat in geding (themanummer van het blad *Beweging*) 1980, oktober, Maarssen, Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte.
- J. Klampwijk: De dialectiek der Verlichting. 1976, Assen.
- H. van Riessen: Maatschappij der Toekomst. 1952/1973, 5e druk, Franeker.
- H. van Riessen: Mondigheid en de machten, Amsterdam.

Na het slotartikel volgt een uitgebreider literatuurlijstje.

Kerknieuws

Breukelen

Het scribaat van de kerk van Breukelen berust thans bij B. P. Vreugdenhil, Postbus 145, 3620 AC Breukelen.

Hoorn

Het scribaat van de kerk van Hoorn zal met ingang van 1 jan. 1984 worden uitgeoefend door H. Pijl, Langetuin 227, 1689 JM Zwaag.

Nunspeet

Het nieuwe adres van de Ned. Geref. Kerk van Nunspeet luidt als volgt: Scriba E. v. d. Vegt, Stationslaan 79 te Nunspeet. Postcode: 8071 CL. Tel. 03412-52057.

Verhuizingen

Ingaande 28 december a.s. verhuist ds J. W. Verheij van 's-Gravenhage naar Amsterdam, Nachtwachtlaan 219, 1058 EH Amsterdam.

Met ingang van 30 nov. j.l. luidt het nieuwe adres van ds H. van der Veen: Rembrandtlaan 143 te Ede. Postcode: 6717 NS. Postgirorekening: 316887, tel. 08380-39753.

GOED(KOPE) VAKANTIE IN EIGEN SFEER?

ADVERTENTIES OVER RUIL HUUR VERHUUR

vindt of plaatst U in onze
ruil- of verhuurgids.
Vraag eens een
GRATIS verhuurgids!

BURO REFO

Vakantie-advertentie-centrale
voor de Gereformeerde Gezindte
's-Gravenzandseweg 5 2681 RJ Monster
Tel. 01749-12815 (v.d. Kooij)

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

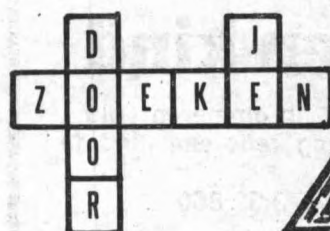
Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

Zullen we maar verder gaan met de belevenissen van Gods knecht Elisa? In 2 Koningen 5 : 1-19 staat een verhaal dat je vast wel kent. Het gaat over de vreemde dingen die gebeuren met Naäman. Hij was legeroverste (zeg maar generaal) van de koning van Aram (dat is het land Syrië). Naäman was erg belangrijk en beroemd in zijn land. Daar had de Here voor gezorgd door Naäman een overwinning te laten behalen. Toch heeft een jong meisje uit het land Israël deze Naäman durven vertellen dat er in Israël een profeet woonde van de God van Israël. Die God, zei het meisje, kan u Naäman beter maken van uw ziekte. Naäman was erg ziek, hij was melaats. Hij had allemaal vlekken op zijn lichaam. Lees eerst 2 Koningen 5 : 1-19 en beantwoord dan de vragen.

1. Naar wie ging Naäman in het land Israël eerst?
A. de koning; B. de profeet; C. de hogepriester.
2. Kon deze man Naäman weer beter maken?
A. ja; B. nee.
3. Waarheen ging Naäman daarna?
A. naar huis; B. naar Elisa; C. naar de koning.
4. Hoe vaak moest Naäman zich in de rivier wassen?
A. zeven keer; B. één keer; C. drie keer.
5. In welke rivier ging Naäman zich wassen?
A. Abana; B. Parbar; C. Jordaan.
6. Waarom wilde Elisa niets aannemen van Naäman?
A. Elisa was al rijk genoeg.
B. Elisa wilde geen buitenlandse goederen aannemen.
C. Elisa was een knecht van God.
7. Is Naäman in de God van Israël gaan geloven?
A. Ja; B. Nee; C. weten we niet.

8. Als de koning van Aram naar de tempel van zijn afgod Rimmon ging, leunde de koning altijd op de arm van Naäman. Mocht Naäman dat blijven doen toen hij eenmaal in God geloofde?
A. Nee, dat mocht niet van God.
B. Ja, want Elisa zei tegen Naäman: „Ga in vrede”.
9. Naäman was geen Israëliet maar een buitenlander en toch werd hij genezen van melaatsheid. Waarom deed God dat?
A. Omdat Naäman geloofde dat God hem kon genezen.
B. Omdat er in Israël geen melaatsen waren.
C. Omdat alle melaatsen in Israël al door Elisa waren genezen.
Zie voor deze vraag wat de Here Jezus hierover zegt in Lucas 4 : 27.
10. Ken je andere mensen uit het Oude Testament die werden genezen van melaatsheid? Welke twee?
A. Simson en Gehazi; B. Mozes en Aäron; C. Mirjam en Gehazi.

Oplossing vorige week:

1. Aartsdromer - Jozef - Genesis 37 : 19.
2. Kaalkop - Elisa - 2 Koningen 2 : 23.
3. Addereengebroed - Farizeeërs - Mattheüs 23 : 33.
4. Vissers van mensen - discipelen - Mattheüs 4 : 19.
5. Verrader - Judas - Johannes 18 : 2.

Een klein extraatje

In de figuur staat het woord VINGER. Dat is een lichaamsdeel. Je moet op iedere regel een ander lichaamsdeel invullen. Zoek ze maar op in de volgende teksten:

Genesis 2 : 22 Genesis 3 : 15
1 Samuël 4 : 18 Psalm 119 : 105
Mattheüs 7 : 3 Lucas 6 : 29

Let op, de teksten staan niet in de goede volgorde.

Voor Uw belangstelling en medeleven, die wij mochten ontvangen tijdens de ziekte en na het overlijden van onze lieve Vader, Opa en Broer

Gijsbertus Frederikus Vel Tromp

zeggen wij U hartelijk dank.

Uit aller naam,
G. Vel Tromp

Utrecht, december 1983
Livingstonelaan 343

Part. vraagt te koop:

Jaargangen of losse nrs van
Opbouw, Reformatie en Stijl;
romans en jeugdboeken van
R. van Reest, K. C. van Es,
D. v. d. Stoep, J. P. Risseuw
en **J. P. Ruys.**

Telefoon 08385-23498.

VERSCHEENEN:

Hosea-Maleachi

door **Ds. C. Vonk**

352 bladz.

— in fraaie stempelband —
f 57,50

Gaarne zenden wij U een volledig prospectus over de delen die in de reeks De Voorzeide Leer reeds zijn verschenen.

Liebeek & Hooijmeijer b.v.

Singel 55 — Postbus 2
2990 AA Barendrecht
Telefoon 01806-12944*

COGMA

is het samenwerkingsverband van de Ned.Geref.Kerken

Secr: H.J. Bosch
Hekselbrink 83
7544 BV Enschede
Tel: 053-762272

en de Chr.Geref.Kerken

Secr: T.Witvoet
Wolferlanden 25
7542 CZ Enschede
Tel: 053-760294

in MILITAIRE DIENST ?
bij de KOOPVAARDIJ ?
bij de V.N. in Libanon ?
bij de NATO in West Duitsland, België of Denemarken ?
op de ANTILLEN ?
"IN DE OLIE" in het Midden Oosten ?

COGMA LEGT CONTACTEN VOOR U

Er verblijven tientallen gezinnen en alleenstaanden van onze kerken overal ter wereld. Waarschijnlijk ook niet veraf van u of uw familieleden.

COGMA

- verstrekt u adressen van "medeverstrooiden".
- zendt u lectuur.
- verstrekt u cassettebanden met preken.
- bezoekt u waar mogelijk; in ieder geval in West Duitsland.

WAAR BENT U ... WAAR IS UW FAMILIE ... LAAT DIT AAN
COGMA WETEN. NEEM CONTACT OP MET ONS

COGMA UW VRIEND IN DE VREEMDE !

Girono. 137 89 82
t.n.v. COGMA Enschede

Zoekt U een camping waar U zich als Christen thuis kunt voelen?

Evangelische Camping
„t BELOOFDE LAND"
biedt U o.a. een fijn programma tijdens de vakantieperiode.
Tevens verhuren wij (toer)caravans. Vraag folder.

Bosweg 17 — 3781 NG Voorthuizen
Tel. 03429-2942

Reserveringen vanaf 16 januari 1984.

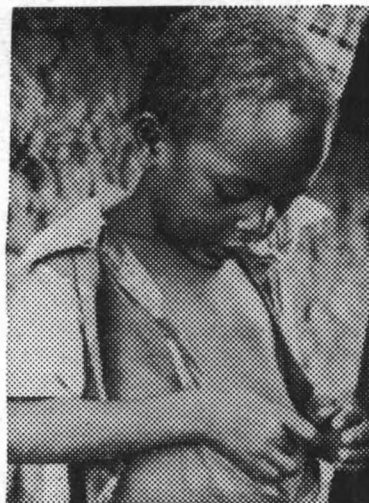
Hoe zit 't nou precies met de christenen in Oost-Europa?

Dat zij het niet gemakkelijk hebben, weet (bijna) iedereen. Maar er zijn ook veel wilde verhalen in omloop. Niet alle christenen zitten in straffampen. Maar ze hebben het wel moeilijk in het leven-van-alledag. Stichting Antwoord wil Nederlandse christenen zo correct mogelijk informeren over de situatie in Oost-Europa. Onder meer via infopresentaties. Ook in uw kerk, gemeente, vereniging, bijbelstudiegroep, etc. kan zo'n infopresentatie worden gehouden. Meer weten? Neem contact op met Stichting Antwoord.

Postbus 198
4700 AD Roosendaal
Telefoon 01672-3450

Comité van aanbeveling: Prof. Dr. Ir. J. van Bommel, Nel Benschop, Henk Binnendijk, Gert Doornenbal, Prof. Dr. C. Graafland, Gien Karssen.

redt
een
kind:

achter deze dringende roep om hulp staan stuk voor stuk al die ondervoede en vastgelopen kinderen waar wij uw hulp voor vragen. hulp voor ieder kind afzonderlijk, met zijn eigen geschiedenis, met zijn honger, zijn ellende, zijn verdriet, zijn eenzaamheid ...

bel onze secretaresse nu!
03443-2079 (ook 's avonds)

een financiële adoptie kost f 60,— per maand en voor aanvullende hulp van een kind thuis is f 30,— per maand nodig. u krijgt een foto van het kind.

giften zijn ook erg nodig.

stichting
redt een kind

secr. dr. guépinlaan 23 — 4032 nh ommeren (gld.)
postgiro: 1599333 t.n.v. stichting redt een kind te hatterem
bank: A.B.N. — Doorn, rek.no. 37.73.32.860

VOOR UW DRUKWERK
NAAR

DRUKKERIJ „STEENBERGEN"

NOOITGEDACHT 3 — 3701 AL ZEIST — TELEFOON 03404 - 22452